

MOLODA UKRAINA

Канадійське видання

Молода Україна

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ МОЛОДІ

Рік 3

БЕРЕЗЕНЬ - КВІТЕНЬ 1953

Ч. 2 (9)

В лісах Канади.

Весна

МОЛОДА УКРАЇНА

Журнал

Об'єднання Демократичної Української Молоді (ОДУМ)

Редагує: Колегія

Головний редактор Б. Олександрів

Заступник гол. редактора М. Дальний

Адміністратор І. Дубилко

В справах редакційних та адміністраційних писати на адресу:

MOLODA UKRAINA

191 Lippincott St., Toronto, Ont., Canada

ПЕРЕДПЛАТА "МОЛОДОЇ УКРАЇНИ"
В США І КАНАДІ:

12 чисел \$3.00

6 чисел 1.50

3 числа 1.00

Ціна окремого числа — 30 центів.

Редакція застерігає собі право скорочувати статті й правити мову. —
Статті, підписані авторами, не завжди висловлюють погляди чи становище
редакції.

MOLODA UKRAINA

Published by

The Ukrainian Democratic Youth Association

Editor: B. Olexandriw

Correspondence should be addressed to:

MOLODA UKRAINA

191 Lippincott St., Toronto, Ont., Canada

Представництва "Молодої України" закордоном:

В Австралії:

Olga Odlyha
Box 933 H. G. P. O.
Adelaide, S. Australia

У Великобританії:

Andrij Bondarenko
123 High St. Notting Hill Gate
London, W. 11, England

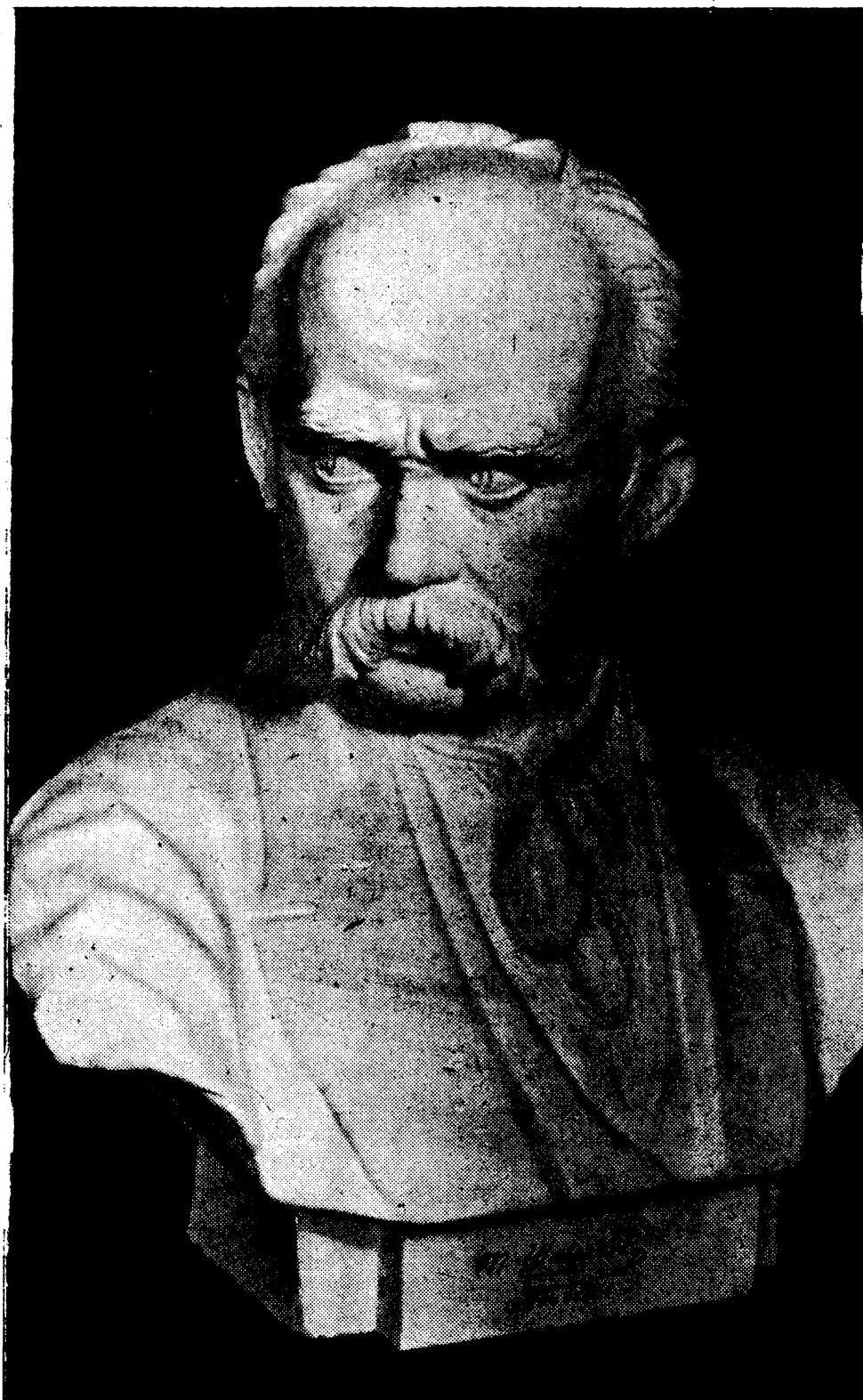
В Бельгії:

P. Wlasenko
34 Rue Hamaide Hautrge
Etat (Hainaut) Belgique

В Аргентині:

"Porohy"
Casilla de Correo 3184
Buenos Aires, Argentina

“...Та не однаково мені,
Як Україну злії люди
Присплять, лукаві...”

Т. Шевченко

Погруддя роботи Ю. Кодака

НЕМА ЧОГО ПЛАКАТИ...

И сойдешь ты в могилу, герой,
Втихомолку проклятый отчиною,
Возвеличенный громкой хвалой...
Н. Некрасов.

Березень цього року приніс з собою сенсацію світового масштабу: вмер найбільший в історії диктатор, володар долі (вірніше недолі) 800 мільйонів людей — советський прем'єр Сталін. Вмер не так, як йому належало по заслугах, за вироком нового нюрнберзького трибуналу, а, як каже офіційна советська версія, нормальною смертю в Кремлі. Трохи огірчені такою нелогічністю долі щодо кінця колишнього Гітлерового друзяки, ми, однак, потішаємо себе тим, що ліпше навіть такий кінець, як тимчасом ніякого. І ось чому:

Коли вмирають герої, генії, що присвятили своє життя ідеям поступу, боротьбі за краще майбутнє вселюдської чи національної спільноти — широкі маси народу відчують таку смерть, як важку, неправну втрату — і вважають день цієї втрати днем народнього горя.

Коли вмирають диктатори — народ радіє. Народ пов'язує їх смерть з надією на кінець диктатури, на завалення потворного режиму утисків, терору, безправ'я і всього того, що несе з собою всяка деспотія. І хоч на місце одного диктатора нераз приходить інший, нічим не ліпший — народ все ж таки має нагоду сподіватися на зміни, на захитання зненавидженої системи.

Народня мудрість каже, що про мертвих треба говорити добре, або нічого. Але народня мудрість не мала на увазі Сталіна і застосувати до нього це правило ніяк не можна. Говорити про нього добре — значить говорити комуністичну брехню й облуду; не говорити нічого не можна — надто багато лиха принесло світові, а особливо поневоленням советським народам, його життя.

Хай кричать советські радіо й преса про великого генія, батька народів, вождя, учителя й т. п. Ми добре знаємо ціну цим дифірамбам. Ми

чули їх круглих 30 років. І ми знаємо, що формально дотримуючи жалоби, проста советська людина насправді жаліє не за сонечком-Сталіном, а за тим, що він не вмер раніш, ще перед тим, як замучив у тюрмах, концентраках і на колгоспно-фабричній каторзі мільйони советських громадян, як наказав розстріляти в потилицю сотні тисяч селян, робітників і трудової інтелігенції, як загатив трупами винницькі й катинські ями. Нема потреби перераховувати всі величні діла "батька народів" — їх знає кожен советський громадянин. І його не зіб'є з толку помпезна офіційна хвала Сталінові. Він знає, що міт про Сталіна-героя така сама облудна брехня, як і міт про його геніяльність.

Московське радіо повідомляло, що в дні смерті й похорону Сталіна на вулицях Москви плакали. Віримо. Певна кількість охочих до сліз з усякого приводу, або й без нього, є у кожній країні. В кожній диктатурі є невеличка верства упривілейованих прихильників режиму, які, звичайно, мають всі реальні підстави плакати. Але більшість, мабуть, плакали з радості. Зрештою, на вулицях Москви в ті дні напевно ліпше було плакати, ніж посміхатись. Інша річ, що говорять, думають і відчують вдома, подалі від всевидячого емведівського ока, як сприйняли цю небуденну подію широкі маси поневолених національних республік. Більш ніж певно, що вони коментують її приблизно так, як свого часу українське населення коментувало перебування німців на Україні: "Дай Боже, щоб ці пішли, а ті не вернулись". — "Слава Богу, що один кат умер, дай Боже, щоб і решта подохли!"

Які ж, однак, зміни внесе смерть Сталіна в зовнішню і внутрішню політичне становище Советського

А. АЗОВСЬКИЙ**УКРАЇНА ЖИВЕ!**

(З приводу останнього з'їзду КПУ і ЛКСМУ)

Завжди, коли читаю пресу воюючої й коловоюючої України на еміграції (не ставлю цих слів у лапки, бо шаную чужі переконання), в мене складається враження, що жодної України вже нема, українського народу вже нема, нема українських сіл, міст, української науки, літератури, мистецтва, ні героїчної української молоді, яка разом з цілим народом веде вперту, хоч і глуху боротьбу за визволення України з під чобота російсько-комуністичного наїзника. Читаючи цю пресу, маю враження, що з 40-мільйонного українського народу залишилися в живих лише кілька тисяч повстанців у верхів'ях Карпат і лісах Волині, які скорше чи пізніше пустять собі кулю в лоб, щоб не попасти в руки емведистам. Такі безнадійні рефлексії викликає бездарно-примітивна пропаганда обох ОУН та й деяких інших середовищ нашого визвольного табору.

І приємно це чи ні, а сіра, казенна, осоружна комуністична преса, всупереч волі своїх творців, підтримує віру в український народ, в остаточну перемогу його

го змагань до свободи, в куди більшій мірі, ніж наша т. зв. націоналістична преса. В одній звітній доповіді Л. Г. Мельнікова на XVII з'їзді Комуністичної Партії України, що була опублікована в "Радянській Україні" за 25 вересня м. р., маємо більше фактичних матеріалів про сучасну боротьбу українського народу проти Росії, ніж у будьякому підпільному виданні, опублікованому на еміграції.

Ось що говорить Мельніков про цю боротьбу:*)

"В республіці налічується майже 30 тисяч шкіл, в яких працює майже 300 тис. учителів. Відзначаючи деякі успіхи в розвитку народної освіти, треба сказати, що не усунуті до кінця серйозні хиби у викладанні основ наук, особливо мови, літератури, історії, конституції СРСР і УРСР. ЦК КП(б)У викрив серйозні ідейні і методологічні помилки в шкільних підручниках... в які були включені не тільки слабкі твори, але й твори, що перековерчують радянську дійсність. В деяких підручниках, виданих уже в цьому році, допущені грубі перековерчення, не розкривався благородний вплив російської культури на розвиток української культури... Значна частина вузів республіки не забезпечена ще підготовленими кадрами. 36 директорів, 339 керівників катедр і багато викладачів вузів не мають вчених ступенів і звань (це ті, що мають партквитки в кишені — А. А.). Одним з найсерйозніших недоліків у роботі вузів є все ще незадовільна постановка викладання суспільних наук. Не вижитий до кінця начотницький і талмудистський підхід до викладання

Союзу? Покищо трудно передбачати. Від того, що на місце старого, зморщеного диктатора Сталіна прийшов молодший, гладкий Маленков — народам Советського Союзу напевно дихатиметься не легше. Але смерть диктатора може також викликати наверх жорстоко придулені сили опору народів Советського Союзу та окупованих ним країн, і це може стати початком нового укладу сил на політичній арені світу, а з ним — нових надій на визволення поневолених народів.

О. Бор.

*) Цитати тут і далі подано за правописом оригіналів. — Ред.

марксистсько-ленінської теорії... Мало написано робіт, що викривають прояви буржуазної ідеології і, насамперед, українського буржуазного націоналізму... ЦК КП(б)У викрив серйозні хиби в роботі інституту літератури Академії Наук УРСР. Великі помилки та ідеологічні перекручення допустив інститут у виданні творів класиків української літератури. У вступних статтях і коментарях до цих творів має місце прояв буржуазного об'єктивізму.

Партійні організації не тримали в центрі уваги питання ідеологічної роботи, не гостро підходили до них. ЦК і обкоми КП(б)У своєчасно не вжили заходів до оздоровлення обстановки в творчих організаціях.

Як відомо, в республіці довгий час поширювався в книгах, збірниках, журналах і навіть був покладений на музику націоналістичний вірш В. Сосюра "Любіть Україну"... Під таким твором, як справедливо вказувалось, підписється будьякий недруг українського народу з націоналістичного табору, скажімо Петлюра, Бандера і т. ін. Так воно й вийшло на ділі. Цей вірш був справді взятий на озброєння і поширювався українськими націоналістами..."

Супроти цього діячі нашої культури на еміграції мусіли б вирішити, чи варто передруковувати будьякі твори сучасних письменників в Україні, як довго ці твори не заборонені комуністичним режимом. Чи, передруковуючи деякі твори сучасних підсоветських українських письменників, не прислугуємось комуністичній цензурі? Чи не робимо тим ведмежої прислуги і підсоветським українським письменникам і всьому українському народові, позбавляючи його змоги читати вартісніші, скрито протикомуністичні твори? Сказав же В. Сосюра, що в майбутньому писатиме так, щоб націоналісти не могли використати жодного рядка з його поезії! Цій справі

"Молода Україна" мусіла б присвятити окрему статтю. Але вернемось до доповіді Л. Г. Мельнікова.

"Серйозні хиби і помилки, — говорив Мельніков, — були допущені в галузі мистецтва. Порочну оперу, що перекручувала радянську дійсність, написав композитор Г. Жуковський. Великі ідейні пороки... допустили тт. О. Корнійчук і В. Василевська в лібретто опери "Богдан Хмельницький". Автори лібретто і композитор т. Данькович... працюють над створенням по суті нової опери "Богдан Хмельницький".

Наші письменники створили немало хороших книг. Але все ж у нас недосить творів про робітничий клас, про колгоспне село і його прекрасних трудівників, про радянську інтелігенцію. В творах українських письменників ще мало таких героїв, які б стали любимими народам (читай — комуністами, А. А.) ...Окремі письменники на протязі тривалого часу не створюють нових творів. Народ не бачить їх книг, не знає, що вони роблять."

"Деякі письменники опинилися в полоні т. зв. "теорії безконфліктності", ухиляються від зображення життєвих суперечностей і негативних типів... Письменники Сосюра, Рильський, Первомайський після гострої критики допущених ними помилок не створили ще нових творів, які свідчили б про їх перебудову.

Керівники Спілки письменників дещо переоцінюють виконану роботу по виправленню допущених хиб і помилок, вважаючи, видно, що всі помилки розкритиковані, все зроблено. Саме тому і тепер появляються книги, які містять серйозні ідеологічні перекручення.

Вже в цьому році вийшла з друку збірка оповідань Л. Смілянського "Сад", до якої включено оповідання "Золоті Ворота", що містить помилки націоналіс-

тичного характеру... Це ідейно порочне оповідання не тільки не розкритиковане, а кочує із збірки до збірки, розхвалюється деякими письменниками як зразок соціалістичної романтики..."

Ми процитували уривки доповіді Л. Г. Мельнікова, які стосуються сучасної української культури й шкільництва під советами. Та в подібному дусі невдоволення й нарікань написана ціла доповідь; впертий опір советизації й русифікації ставить український народ у всіх ділянках збірного життя, й комуністичний верховод України затаїти цього не може. І боротися з цим всенароднім опором большевикам тим тяжче, "що на ряді ділянок ідеологічного фронту працюють теоретично слабкі, недосить підготовлені кадри. ЦК КП(б)У і його відділи — пропаганди і агітації, науки і вузів, художньої літератури й мистецтва, обкоми, міськоми і райкоми партії ще незадовільно зміцнюють кадрами найважливіші ділянки ідеологічної роботи."

А де ж взяти цих кадрів, коли в КП(б)У, за звітом Мельнікова, налічується лише 679,190 членів, з яких лише 35,5% мають вищу, незакінчену вищу й середню освіту? Не вистачає комуністів навіть для обсади системи шкільництва.

Логічно беручи, ці кадри комуністичній партії України мав би дати комсомол, у рядах якого налічується аж 2,300,000 молоді. Але комсомол України довгий час стоїть під гострим обстрілом партії. XV з'їзд комсомолу, що відбувся 27-29 січня ц. р. в Києві, був попереджений широко-закроеною чисткою серед комсомольського активу майже в усіх областях України.

Як повідомляє "Радянська Україна" від 1 лютого ц. р. в передовій — "в ідеологічній роботі

комсомольських організацій України мають місце серйозні недоліки. В багатьох комсомольських організаціях погано поставлене політичне навчання комсомольців і молоді. Частина керівних комсомольських кадрів теж не працює над підвищенням своєї свідомості, не поповнює своїх знань в галузі марксизму - лєнізму. Райкоми, міськоми, обкоми комсомолу і бюро ЦК ЛКСМУ погано організовують і контролюють роботу по вивченню марксистсько-лєнінської теорії... Багато делегатів з'їзду гостро критикували бюро ЦК ЛКСМУ і, зокрема, секретарів ЦК тт. Шевеля, Шульженка, Гладку, Шендрик, а також окремих секретарів обкомів комсомолу за те, що вони мало виступають перед молоддю з лекціями й доповідями на політичні теми. На пленумах ЦК комсомолу не раз піддавали критиці відділ по роботі серед сільської молоді і відділ по роботі серед студентської молоді, але Бюро ЦК ніяких висновків з цього не зробило.

ЦК ЛКСМУ, обкоми, міськоми і райкоми комсомолу повинні звернути особливу увагу на посилення роботи серед молоді західних областей України, де багато комсомольських організацій ще дуже малочисельні, небоєздатні і тому не справляються з поставленими перед ними завданнями".

Про що свідчать ці напади партійного офіціозу на комсомол України за два дні по закінченні роботи з'їзду ЛКСМУ?

Свідчать вони про те, що XV з'їзд ЛКСМУ не поборов глибокої кризи в рядах комсомолу, й українська молодь, як та, що в комсомолі, так зокрема й та, що поза комсомолом, живе й успішно бореться за звільнення України з комуністичного рабства.

Джемс БИРНГЕМ

ПОЛІТИКА ВИЗВОЛЕННЯ

Політика визволення визнає право на самовизначення, а тим самим право на незалежність всіх народів советської імперії, не виключаючи й тих, що живуть всередині довоєнних кордонів цієї імперії. Поскілки визволення веде практично до розбиття сучасної советської імперії на кілька десятків зовсім незалежних, суверенних і ривалізуючих одна з одною держав, це матиме бодай той наслідок, що усуне нестерпну загрозу підпорядкування цілої середньої Євразії одному агресивному політичному апаратові. Отже, навіть така супер-балканізація була б у кожному разі краща від сучасного стану речей, але далека від ідеалу. Вона унеможливила б успішну економічну організацію Середньої і Східної Європи. Втримувала б цей район в стані постійної нерівноваги, а мільйон дрібничкових суперечок неминуче грозив би війною, або чимось, що мало відрізнялось би від стану війни. Найправдоподібніше, незалежність свіжо визволених народів не потривала б довго.

Таких наслідків можна уникнути через добровільне об'єднання в такому чи іншому степені, в такій чи іншій формі, Середньої і Східної Європи. Східно-європейська федерація, яка становила б частину зфедерованої Європи, не лише узгоднювалась би з концепцією визволення, а є просто передумовою цієї концепції. Визволення, незалежність, федерація — це три ланки одного політичного ланцюга.

В цитованому уже мною творі угорець Ф. Гонті слушно зауважує: "Засадничою умовою нашого правдивого й тривалого визволення ...є необхідна і постійна єдність наших народів. Відокремлені, творимо мозаїку держав і народів; здану на даску кожного загарбника; з'єднані, творимо сильний блок 150 мільйонів людей, з великим економічним майбутнім і поважним мілітарним потенціалом, здібний опертися всяким загарбницьким намаганням однаково як з боку Росії, так і з боку Німеччини. Замість бути джерелом по-

стійних клопотів цілого світу, наша територія стала б чинником політичної стабілізації. Співпрацюючи... можемо значно піднести життєвий рівень наших народів. Німеччина й Росія мали б з того користь також, бо неволя й нещастя сусідів не конечні для добробуту жодного народу. З'єднання наших країн заповило б мир не лише нам, але й нашим сусідам..."

(Приймаючи цифру 150 мільйонів, п. Гонті вважає, що Україна і Білорусь увійшли б також до Східноєвропейської федерації.)

Не було б можливо, ані доцільно, щоб уряд США вирішував, які народи і нації повинні увійти до Східноєвропейської федерації, як вона повинна б бути організована і яке було б її відношення до Західної Європи. Але підтримувати засаду федерації й допомагати в її реалізації — це один з головних елементів політики визволення. Так, як пропаганда, організація, підпільні рухи і всі інші дії з ділянки політичної боротьби повинні розвиватися в певності визволення, так само мусять вони заздалегідь прийняти, що визволені народи будуть зфедеровані. Підтримуючи федерацію, Сполучені Штати не повинні ухилятися в разі потреби від поборювання зависти й амбіції деяких східних європейців чи ідіосинкразії німецьких або російських шовіністів, які мріяли б про втримання системи буфорних держав.

**

Політика визволення мусить зустрітись з спеціальною проблемою, дуже делікатною й трудною, що з нею американці не освоїлися. Ця проблема часто називана "советською національною проблемою". Розгляньмо її генезу.

Довоєнний Советський Союз не був однонаціональним, а лише системою націй, в якій Росія займала домінуючу позицію й наслідком цього її відношення до решти було імперіялістичне. Одночасно, однак, російський народ сам був поневоле-

ний комуністичним режимом. Хоч росіяни є найбільшою національною групою в Советському Союзі, ніхто не заперечує, що вони творять меншість цілого населення. Бракує точних даних, але на загальне число 200 мільйонів населення лише 90 мільйонів росіян.

Останні 110 мільйонів поділені на велику кількість народів і етнічних груп. До головніших належать: українці, біля 35-40 мільйонів; турецькі мусульманські групи, що нараховують разом біля 25 мільйонів; 10 мільйонів білорусів, біля 10 мільйонів різних неросійських козацьких груп, більше ніж три мільйони грузинів, біля 3 мільйони населення в Азербайджані. Більшість цих неросійських народів була підбита Росією порівняно недавно й ніколи не була цілком зпаціфікована. Вони улягли цьому самому світовому вибухові національного почуття, що його обсервуємо біля 150 років і який останньо приніс незалежність Індії, Індонезії, Ірландії, Бурмі і Філіпінам, викликаючи до життя навіть такі несподівані держави, як Ізраїль і Пакістан.

Під кінець першої світової війни найбільші неросійські народи оголосили свою незалежність і боролися за неї, поки, підбиті червоною армією, не опинилися знову під владою на цей раз комуністичної Москви. Три балтійські країни, також зараховані Москвою до формальних советських республік, затримали незалежність до року 1940.

В 1941 році, коли Німеччина напала на Советський Союз, неросійські народи знову намагалися використати военний хаос, щоб відірватися від Москви. Вояки неросійського походження сотнями тисяч піддавалися німцям, поки поведінка гітлерівців, подиктована концепцією, що всі східні європейці це "унтерменші", не переконала більшості з них... що Гітлер не приносить їм свободи.

Більшість американців і західних європейців вживають окреслення "росіянин" безкритично в відно-

шенні до всіх громадян Советського Союзу. Всередині Советського Союзу, "росіянином" є тільки росіянин етнічний, і цієї назви не застосовується до грузинів, чеченців, українців, казахів, узбеків чи будь-якого іншого мешканця Росії. Найбільші з неросійських народів дали назви "республікам" СССР. Не існує, очевидно, жодна "советська мова": кожний з тих народів має свою власну літературу, власну мову, строї і традиції.

Враховуючи потенціальну політичну енергію цих неросійських народів, Кремль застосовує щодо них дуже обережну політику, мішаючи періоди терору і брутальної русифікації з інтерлюдіями тверезо подуманих концесій і підхлібств. Не раз, але багато разів, вся еліта тих неросійських народів піддавалася чистці. Кампанії проти "реакційного шовінізму" українців, грузинів, вірмен і т. д. належать до нормальних явищ.

На другому роялі лежить інша партитура: тут Москва позує як протектор культури неросійських народів... Зокрема вдаряючим було створення "міністерств закордонних справ" України й Білорусі та натиск Росії — коронований успіхом у Ялті — що обидві ці країни повинні мати представників в Об'єднаних Націях. Більшість коментаторів пояснювала це бажанням Росії мати більшу кількість голосів на зборах ООН. Не виключено, що це був один з побічних мотивів — хоч Москва завжди усвідомлювала, що кілька голосів менше чи більше не має жодного значення. Головним мотивом було, без сумніву, бажання відхилити вентиль безпеки для українського і білоруського націоналізмів.

З точки погляду програми визволення советське "національне питання" зводиться до питання, чи концепція визволення, незалежності й добровільної федерації стосується тільки до націй підбитих після 1939 р. (отже "сателітів"), чи також до націй, які перед війною на-

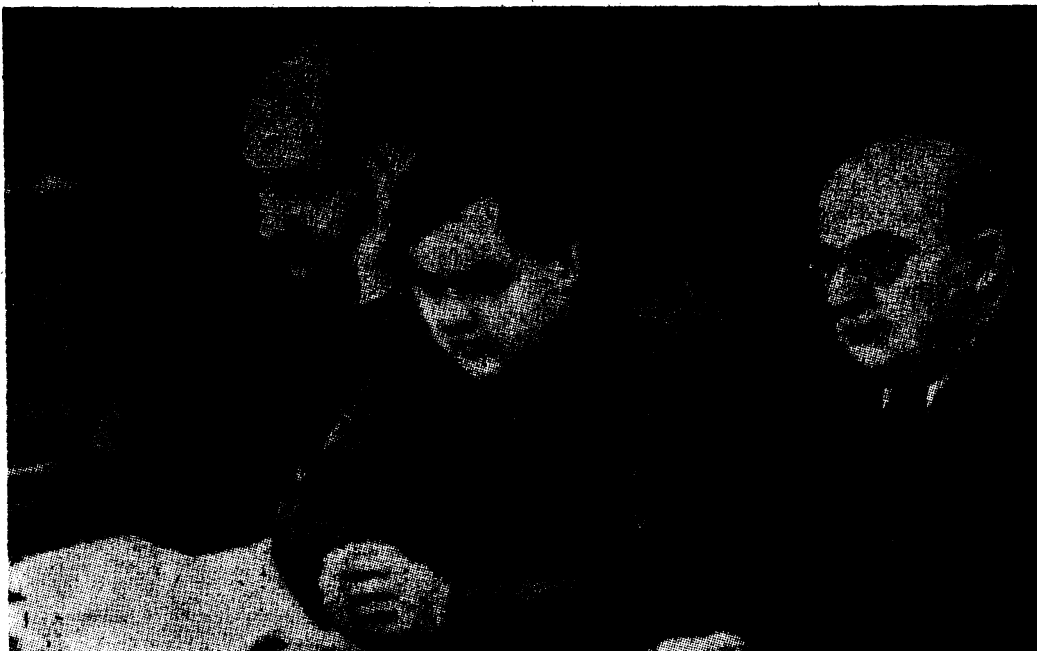
тежали до Советського Союзу? Ця справа є предметом зтяжного спору між емігрантами. Більшість російських емігрантських середовищ твердить, що росіяни й неросіяни є однаково поневолені комунізмом і що визволення повинно означати звільнення всіх мешканців Советської Росії, взятих як цілість, від комуністичної тиранії. Програма, яка наголошує самовизначення і, можливо, незалежність неросійських народів, вважається ними за "сепаратизм", який російський народ пограє за спробу "розподілу його країни", а пропагування такої програми, на думку російських емігрантських середовищ, згуртувало б росіян довкола комуністів, як єдиних оборонців цілоти батьківщини.

Майже всі неросійські групи, включаючи представників свіжо підбитих країн, відкидають ці російські аргументи. Вони підкреслюють, що неросійські народи СРСР є подвійно поневолені, раз комуністичною тиранією, а далі — російським імперіалізмом, який виник задовго перед революцією й триває безперерв-

но. Багато твердять, що комунізм є просто остання форма російського імперіалізму. Визволення мусить означати для неросійських народів повне право на самовизначення, а отже й право на незалежність...

Більшість неросіян вважають за очевидне, що такі нації як українці, білоруси і грузини шукатимуть зв'язків радше з Заходом, ніж з Росією. Вони кажуть, що неросійські народи можуть бути заохочені до успішного опору лише певністю, що здобудуть свободу національну і соціальну. Додають, що болючий досвід довгої історії відібрав у нас охоту до простої зміни одної форми російського панування на іншу...

Крайні погляди російської еміграції прямують до ново-російського (некомуністичного) імперіалізму, а крайні погляди другої сторони до безкомпромісового антиросійського наставлення. Треба уникати обох крайностей, і американці не мають найменшої підстави плянувати цілковиту політичну реконструкцію советської території по зламанні советського режиму; це було б не

Старі знайомі в нових ролях.

тільки безкорисно, але й абсурдно. З другого боку не можна цієї ключової проблеми лишити зовсім без відповіді...

Було б смішно інтерпретувати боротьбу з комунізмом, як боротьбу за втримання російської імперії. Якщо росіяни, які прагнуть, щоб їх вважали за антикомуністів, не хочуть розширити вольності на неросіян, то треба запитати, по якому боці стануть вони, коли надійде день великої розправи.

Можливо, російські емігранти мають рацію, коли твердять, що більшість українців, грузинів, туркменів і інших вважають себе за молодших братів росіян і прагнуть надалі бути частиною російської держави, очищеної від комунізму. Якщо це так, то тим краще. Але подивімся, чи це так насправді. Можливо, що рацію мають неросійські емігранти, коли думають, що їх земляки мають досить росіян і прагнуть довіритися у майбутньому іншим зв'язкам, напр. Східноєвропейській федерації, Об'єднаній Європі, Мусульманській федерації, й може ще іншим комбінаціям і відмінам. Політика визволення запевнює їм лише свободу вибору. Навіть теоретично немудрий вибір, якщо він буде згідний з настроями народів, волю яких виявляє, може краще спричинитися до тривалого миру / рівноваги в цих бурхливих районах, ніж рішення, накинута загарбником.

**

Американці мають схильність міряти серйозність советської загрози ступенем правдоподібності, що почнуть падати бомби. Європейці додають до того в фантазії танки червоної армії та гармати, що пусуються по рівнинах північної Європи. Якщо ні бомб, ні танків не видно, небезпека не може бути надто грізна і нема причин до алярму.

Протягом років, які ділять нас від 1945 р., я ніколи не вірив, що загрожує одверта війна. Я був переконаний, що можна ініціювати ширшого масштабу протисоветські дії, не виключаючи офензивних і загально

уважаних за "провокаційні", не ризикуючи зовсім загальною війною. Не можу собі уявити, щоб хтонебудь сьогодні припускав, що могла б вибухнути загальна війна, коли б напр. берлінська бльокада була розірвана не повітряним мостом, а конвоем на суші, коли б китайським націоналістичним військам уможливлено дії в південному Китаї, коли б англійці силою забезпечили свої права в Абадані, коли б партизани грецької армії посунулись на територію Болгарії чи Албанії, або коли б бомбардувальники літали на північ від ріки Ялу. Західні провідники грішили надмірною обережністю саме тому, що не розуміють природи комунізму.

Признаючи, що сучасна історія замало устаткована, щоб можна було передбачити далеку майбутність, не перестаю вірити, що Москва самовільно не викличе загальної війни в близькому майбутньому. Та як би не було, треба усвідомити, що небезпека, в якій знаходяться Сполучені Штати (і всі інші незалежні країни) не полягає виключно ані навіть в першій мірі на правдоподібності загальної війни.

Цю небезпеку можна окреслити одним реченням. Якщо комуністам удасться сконсолідувати те, що вони здобули, остаточна перемога їх певна. Грізне не тільки те, що комуністи ще можуть зробити, але те, що вже зробили. Зовсім не потребуємо замислюватися над советськими інтенціями. Стоїмо супроти простого, але страшного факту, що коли так піде далі, коли вони тільки будуть стабілізуватись, то ми вже програли. От чому політика стримування Росії, навіть виконана на сто відсотків, є формулою советської перемоги...

Це означає ні менше, ні більше, як те, що політика визволення є єдиною формою оборони перед світовою перемогою советів. Американці, французи, німці, індійці і японці не повинні думати, що визволення — це милосердя, дарунок, який можуть ласкаво признати поневоленим по-

лякам, китайцям і росіянам. Гра йде за нашу власну голову. Якесь форма підваження великодержавної советської системи, підваження, яке практично було б рівнозначне з процесом визволення — це мінімальна вимога нашої власної дальшої екзистенції.

Комуністичні провідники знають, на чому стоять. Знають добре, що можуть виграти, якщо тимчасом обмежаться до втримання й розвитку того, що мають, і знають також, що програють, коли почнеться проти них широкозакроена кампанія визволення. Сучасна їх тактика полягає на відводженні зовнішнього світу від політики визволення з допомогою політичної боротьби й психологічного терору, з одночасним нищенням того, що можна б назвати стимулами визволення. Через чистки, доктринерський вишкіл молоді, русифікацію, систематичне виголоджування, фальшування культури й історії, масові заслання до таборів невільничої праці і масовий обмін населення, чинять свідоме й систематичне народовбивство. Ціллю цієї програми, народовбивства є викреслення з історії різних народів і етнічних груп та їх розпущення в советському моноліті. У випадку деяких менших народів цей процес уже закінчений; на цілому просторі імперії він продовжується. Кремль слушно опирається на тезі, що коли нації перестануть існувати, вони не будуть більше боротися за свободу.

Рівночасно комуністи намагаються знищити підставу незалежного існування всіх інших груп, які могли б послужити кампанії визволення. Табори примусової праці стають засадничою господарською інституцією і спричиняються до розпорошення робітничої класи. Колгосп визнано за недосконалий засіб розкладення селянської верстви. Комуністи стремлять, отже, до переміни колгоспів на велетенські хліборобські фабрики, обслуговувані цілими містами зпролетаризованих робітників, позбавлених усяких зв'язків з

землею. Ціллю є організоване тоталітарне суспільство, що складалось би з незрізничкованої Російсько-Советської Людини-Маси. Якщо ця ціль буде досягнена, хоч би лише в наближенні, зникне саме поняття визволення й свободи.

Така, отже, міра нашої небезпеки і її грози. Будемо згублені, якщо наш противник затримає хоч би тільки те, що має. Залишилось нам уже небагато часу, коли ще можемо щось проти нього зробити. Американці не довго вже зможуть потішатися розпачливою надією, що завжди ще можна вжити бомби. Якщо зволікатимемо з політичною офензивою, може бути запізно на бомби.

(Подав А. Г.)

Від редакції: Ми помістили фрагменти з нової книжки Джемса Бирнгема "Стримування чи визволення", яка недавно з'явилася в англійській мові накладом John Day Co. New York, а одночасно в польському перекладі накладом видавництва "Культура", Париж. Надруковані нами фрагменти взяті в скороченні з журналу "Кудьтура" за лютий-березень 1953.

Книжку Дж. Бирнгема рекомендуємо всім читачам "Молодої України".

Передплачуйте!

Читайте!

Поширюйте!

"ПОРОГИ"

перший літературно-мистецький журнал на американському континенті.

В "ПОРОГАХ" — друкують свої праці українські поети, письменники, мистці та вчені.

В "ПОРОГАХ" — друкуються переклади кращих літераторів світу.

Річна передплата в Канаді **\$2.50.**

Замовлення слати на адресу:

"Moloda Ukraina"
191 Lippincott St.,
Toronto, Ont., Canada.

ЛІТЕРАТУРА — НАУКА — МИСТЕЦТВО

ПОЕТ

**СПОКІЙНОЇ
ЩИРОСТІ**

Починаючи з цього числа, "Молода Україна" систематично публікуватиме сторінку кращих зразків української поезії.

Відкриваємо її вибраними поезіями Євгена Плужника — найталановитішого українського поета-імпресіоніста, що вмер на соловецькій каторзі 2 березня 1936 р.

В сучасній Україні твори Плужника вилучені з обігу і майже невідомі. Не користуються вони особливою популяр-

ністю і серед деякої частини нашої еміграції, що вважає песимізм Плужника за явище ідеологічно шкідливе і зокрема для молоді небажане.

Але є в ліриці Плужника неперевершена шляхетність ідеалізму, щирість думки, що вже самі в собі мають велике виховне значення і є, як каже проф. Державин, "за найкращу протиотруту — насамперед саме для молоді — супроти штучних ексцесів силуваного волюнтаризму, супроти корчіного й гістеричного потягу до "оптимістичного світогляду" абиякою ціною — а перш за все ціною власної щирості".

Подані тут поезії взято зі збірок "Рання осінь" і "Рівновага". Ред.

**
*

Ніч... а човен — мов срібний птах!..
(Що слова, коли серце повне!)
...Не спіши, не лети по осяйних світах,
Мій малий ненадійний човне!

І над нами, й під нами горять світи..
І внизу, і вгорі глибини..
О, який же прекрасний ти,
Світе єдиний!

**
*

День відшумів. Померхли в далині
Гір снігових блідо-рожеві перса..
Базар безлюдніє. Давно пора й мені
З крамнички затхлої цього старого перса.

Від чару цих побляклих килимів..

Що коли б я, чи інший хто, зумів
Такої простоти і пишності такої
В рядках своїх віршових досягти?

— Багато б ти
чудес тоді... накоїв!

**
*

Каменя один приділ — лежати.
Вітрові один закон — лети!
Тільки я поставлений питати
Як не цілі, то бодай мети..

Та хоч як — в лица свого поті —
Зважу міру явищ і подій, —
Камінь той лежатиме і потім,
Вітер той летітиме й тоді.

**
*

Косивши дядько на узліссі жито,
Об жовтий череп косу зазубив..
Кого й за-віщо тут було забито,
Хто і для кого вік свій загубив,
Йому байдуже..

Тут, на місці бою,
Таке дорідне жито та густе;
А що на гній хтось жертвував собою, —
пусте..

Косар схилився над річчю дорогою —
Косою срібною, що череп пощербив,
І череп той відкинувши ногою
— Порозкидало вас! — проговорив.

**
*

Як він спустів, садок, де я колись
Наваживсь вперше вимовити, — люба!
Альтанка зникла. Дерном узялись
Стежки колишні. Пень старого дуба
Стирчить самотньо...

Ні, не пізнаю
Картин знайомих, — це буття зелене!
...Немов хтось інший молодість мою
Переживав за мене...

**
*

Не чуючи, перебирала ти
Пожовклі клавіші, задумана й тривожна;
Здавалося, гукни тобі, — Лети! —
І повернути вже не можна!

Та з того, як здригалася рука,
Як інколи стenalась вся ти,
Я зрозумів, що скільки не гукай —
Ти розучилася літати!

**
*

Падає з дерев пожовкле листя,
День уже в обіді догорів. —
Кажуть, що вночі на передмісті
Осінь прибукала з хуторів.

В центрі вона буде завтра ранком,
Повагом вступаючи туди...
Що ж! Приходь, задумлива селянко, —
Я тебе побачити радий.

**
*

Мовчи! Я знаю. За всіма словами —
Холодний смерк, спустошені сади...
Це наша пристрасть стала поміж нами,
Нас розлучаючи назавсід.

Шалій, шалій від розпачу спянілий...
Що розпач той? Річ марна і пуста!
Як пізно ми серця свої спинили!
Як роз'єднали рано ми вуста!

О, друже мій. Останні трачу сили,
В країні тій уявній живучи.
Де образ твій, утрачений і милий,
Де голос твій? Мовчи!

Мовчи!

Мовчи!

**
*

Суди мене судом твоїм суворим,
Сучаснику! — Нашадки безсторонні
Простять мені і помилки й вагання,
І пізній сум, і радість передчасну, —
Ім промовлятиме моя спокійна щирість.

**
*

Розпочинає дні гудок о шостій,
Коли роси ще вітер не допив.
А там, вгорі, такі ясні та прості
Пливуть рожеві зграї голубів...
Ще пішеходи холодком укриті,
На передмісті десь ірже лоша...
І хочеться сказати кожній миті —
Не поспішай!

Але вже в'ється порошок над базаром,
У синьоокий ранок мов засліп.
І закипить — я знаю — незабаром
Купівля й продаж, — боротьба за хліб!
І я іду, щоб десь продати м'язи,
Ще від учора стомлені напів...
І гаснуть, бліднуть, відблиски топазів
На крилах голубів...

**
*

Вона зійшла до моря. Хто вона —
Навіть самій їй байдуже віднині...
..Хіба ж не всі ми — єдності луна
В скороминушій і пустій відміні?
Лінивий рух, — і ось під ноги ліг
Прозорий вінчик — кинута намітка,
І на стрункім стеблі високих ніг
Цвіте жарка, важка і повна квітка —
Спокійний торс, незаймано-нагий!
Спадає вал... Німують береги...
І знову плеск... і затихає знову...
То пальцями рожевої ноги
Вона вгамовує безодню бірюзову.
І відкрива обійми їй свої
Ця велич вод, усім вітрам відкрита, —
Здається, повертає Афродіта
У білий шум, що породив її!

**
*

Ходить... все ходить... Забувшись.
Забутий.
Рипить під ногами настіл жорстви...
Принце, вам нудно! Вагаєтесь ви, —
Буть чи не бути?

Господи-боже! Которий вік?
Принце, повірте мені, — забагато!
...Кажуть, ви стали фашистом... (Sic!)
(Бажан, сторінка така то).

Принце, візьміть себе в руки! Ну!
Швидше продовжте монолог забутий!
...Господи-боже! Ніяк не збагну, —
Буть чи не бути?

ДЖЕК ЛОНДОН

ВОВЧИЙ СИН

Чоловік рідко коли цінує жінку, як слід, аж поки не втратить її. Поки він купається в делікатній жіночій атмосфері, він цього не усвідомлює, але тільки-но жінка зникає, і в житті його знати вже порожнечу, яка зростає безнастанно. Чоловік починає невиразно жадати чогось такого неокресленого, що й сам не може його визначити. Якщо його товариші не досвідченіші за нього, то вони з непевністю похитають головою й дадуть йому міцних ліків. Але жадоба не зникає, — вона дужчає. Чоловік втрачає інтерес до всього, що його оточує в житті, якась недуга його одоліває, і ось, коли порожнеча стає аж надто нестерпуча, раптом здогад осяє його.

Коли таке трапляється на Юконі, чоловік лагодить собі човна, якщо це діється влітку, а коли зимою, запрягає собаки й рушає на південь. Через кілька місяців він, якщо вірить у Північну країну, вертається з жінкою, щоб вона поділяла з ним оту віру, а часом і лихі пригоди. Це виявляє вроджений чоловічий егоїзм. Тут нам пригадується і пригода Скрефа Мекензі, що сталась за давніх часів, коли ще країну не витолочили оті чечаки¹⁾, що ринули на неї повіддю, і коли Клондайк славився лише лососевим рибальством.

По вухах можна було пізнати, що Скреф Мекензі й народився, й жив при кордоні. На його обличчя поклали тавро двадцять п'ять років безнастанної боротьби з природою в її найдикіших проявах.

Останні два роки, найбурхливіші та найважчі, він шукав золота в затінку полярного кола. Коли хороблива жадоба захопила його, він не здивувався, бо був практична людина й бачив, як інших чоловіків захоплювала така сама недуга. Але він не виявляв ознак своєї хвороби, — тільки став іще тяжче працювати.

Все літо він воював з москітами й мок у річці Стюарт за подвійний запас харчів. Потім спускав плоти з будівельного дерева Юконом за водою, аж до Сорокової Милі, а там поставив собі таку хорошу хатину, що кращої над неї не було в жадному таборі. Вона мала такий привабливий, затишний вигляд, що багато хто хотів затоваришувати з ним, щоб жити в тій хатині. Але він підрізав їхні надії брутальними, дужими й короткими словами і закупив подвійний запас харчів на торговельному пункті.

Як уже зазначалося, Скреф Мекензі був практична людина. Коли він чого-небудь хотів, то звичайно добував його, але, добуваючи, ухилявся від своєї путі не далі, ніж було треба. Хоч він і був сином тяжкої праці та злиднів, та проте не мав охоти мандрувати 600 миль кригою, далі 2000 миль океаном та ще 3000 миль, щоб дістатися до рідного краю, — і все це лише для того, щоб знайти собі жінку. Життя занадто коротке. Отже він зібрав своїх собак, прив'язав чудний вантаж до своїх саней і вирушив просто через вододіл, що на західних схилах його бере свій початок річка Танана.

Мандрівець він був одважний, а йбо вовкодави, невибагливі на їжу, могли працювати дужче та мандрувати далі за всяку іншу запряжку на Юконі.

За три тижні він уже увіходив у мисливський табір Стиксів на Танані. Їх здивувала його відвага, бо вони мали лиху славу: вбивали білих людей за таку дурничку, як гостра сокира, або зламана рушниця. Але він прийшов до них беззбройний, а в його способі поводитися була чарівна суміш покірливості, панібратства, спокою й нахабства. Треба бути дуже спритним і добре знати психологію дикунів, щоб упокорити їх такою різноманітною зброєю. Але він був досвідчений майстер у цій

1) Так індіани називали білих людей, золотошукачів. — Прим. Редакції.

справі, знав, коли треба поступатися, а коли загрожувати гнівно, як Юпітер.

Найперше він привітався з ватагом Тлінг-Тінегом і вшанував його подарунком кількох фунтів чорного чаю й тютюну, тим здобувши його прихильність і ласку. Потім він пішов до гурту парубків і дівчат, а ввечері врядив "потlach". Сніг утоптали овалом на сто футів завдовжки й чверть того впоперек. Посередині розложили довге вогнище, а з обох боків сніг застелили ялиновим гіллям. Всі вийшли з куренів, і щось із сто індіан того племені заспівали своїх народніх пісень на честь гостя.

За два роки Скреф Мекензі навчився їхньої мови, що налічує тільки декілька сотень слів, так само він переміг їхні горлові звуки й японські ідіоми, будову їхніх речень та почесні й злучні часточки. Отож він і виголосив промову на їхній лад, що задовольнила їхню інстинктивну любов до поезії примітивними засобами красномовства та метафоричними викрутами. Тлінг-Тінег і шаман відповіли такою ж промовою, а тоді він роздав дрібні подарунки чоловікам, прилучився до їхнього співу й виявив, що він добре знається на газардовій грі в п'ятдесят дві ломачки.

А вони курили його тютюн і були дуже задоволені. Але парубки поводитися задерикуваті, серед них прокидався настрій боротьби, що його викликали своїми брехливими вигадками беззубі баби та хихотінням дівчата. Вони бачили на віку не багатьох білих людей, отих "вовчих синів", але зазнали від них страшної науки.

Скреф Мекензі, дарма, що здавався байдужим, однак добре все те помітив. А тому, загорнувшись у своє спальне хутро, все знову обмірковував, обмірковував серйозно, і не одну люльку викурив, складаючи плян своєї кампанії. Лише одна дівчина стала йому до вподоби, — Зарінська, дочка ватага. Рисами, по статтю і поставою вона найбільше наближалася до вродливого типу бі-

лої жінки, — була сливе аномалія серед сестер свого племені. Вона буде його, він оженився з нею і назве її... ага, назве Гертрудою! Зваживши так, він повернувся набік і заснув, — справжній син своєї всепереможної раси.

Це була заморочлива робота й уперта гра. Скреф Мекензі маневрував хитро, з такою байдужістю, що спантеличив Стиксів. Він дуже намагався показати чоловікам, що він гарний стрілець і могутній мисливець, і табор аж дзвенів од хвали, як він застрілив оленя на 600 ярдів. Одного вечора він одвідав Тлінг-Тінегів курінь з оленячих шкур. Розмовляв там високомовно і роздавав тютюн щедрою рукою. Так само вшанував і шамана; він розумів, що той чарівник має вплив серед народу, а тому хотів зробити з нього спільника. Але цей гідний добродій був людина велика й могутня, і в нього не можна було запобігти ласки. Скреф вписав його до числа безперечних ворогів у майбутньому.

Хоч і не траплялася нагода поговорити з Зарінською, але погляди, що їх Мекензі крадькома кидав на неї, давали їй на здогад, який у нього намір. Вона зрозуміла його добре, але, кокетуючи, оточувала себе колом жінок щоразу, як він, скориставшись з того, що чоловіки не присутні, хотів був до неї підступитися. Проте, він не поспішав: знав, що вона мусить думати про нього, а кілька днів таких думок лише допоможуть його сватанню.

Нарешті, одного вечора, вважаючи, що прийшла пора, він залишив курне ватагове житло й попростував до сусіднього куреня. Як звичайно, вона сиділа посеред баб та дівчат; усі шили мокасини й низали намисто. Вони засміялися, як він увійшов, і розпочалася балачка про нього й Зарінску вкупі. Але він без церемонії виштовхнув їх одну по одній з куреня на сніг, і вони поспішили рознести чутку про цю пригоду по цілому таборі.

Він добре боронив свою справу її мовою, бо вона не знала його мови, і за дві години підвівся, щоб іти.

Отже, Зарінська піде до куреня білого чоловіка? Гаразд! Я піду поговорити з твоїм батьком, бо він, може, іншої думки. Я дам йому багато подарунків, але хай не вимагає зайвого. А коли він скаже ні? Добре! Зарінська все таки піде до куреня білого чоловіка.

Він уже підніс шкуратяну завісу, щоб вийти, аж тихий оклик завернув його назад до дівчини. Вона впала навколяшки на ведмежий килимок, — на її обличчі сяяло правдиве Євине світло, — і соромливо розщібнула його важкого пояса. Він глянув униз, вражений, підозріло нашорошив вуха, наслухаючи за найменшим звуком знадвору. Але дальший її рух розвіяв його сумніви, і він утішно всміхнувся. Вона вийняла зі своєї робочої торби піхви з лосьової шкіри, гаптовані яскравими, фантастичними визерунками, потім витягла його великого мисливського ножа, оглянула з пошаною гостре лезо, доторкнулася до нього пальцем і встромила ножа в його нову оселю. Потім пересунула піхву вздовж пояса на її звичайне місце якраз над клубами.

Сцена з стародавніх часів: дама та її лицар. Мекензі підвів її на ноги й торкнувся її червоних уст своїми вусами, — це була чужа їй вовча пестощ. То зустрілися доба каменя з добою заліза.

Аж повітря тремтіло від зворушення, як Скреф Мекензі, з великим згортком під пахвою, відхилив запинало Тлінг-Тінегового намету. Діти бігали сюди й туди, тягаючи сухе дерево на "потлач", гомін жіночих голосів усе дужчав, парубки похмуро змовлялися гуртками, з шаманового куреня лунали дикі співи замовлянь.

Ватаг був сам зі своєю кислоокою жінкою, але з першого погляду Мекензі пізнав, що його новина вже пристарілася. Тим-то він і одразу приступив до діла, висунувши наперед на видноту вишиті намистом піхви, — ознаку своїх заручин.

— О, Тлінг-Тінегу, могутній ватаже Стиксів, володарю земель на Танані, володарю лососів, ведмедів,

лосів і карибу! Білий чоловік стоїть перед тобою; він має поважне на думці. Багато місяців його хатина була порожня, а він самотній. Його серце само себе з'їло в мовчанці і зголоділо за жінкою, щоб вона сиділа біля нього в його хатині й зустрічала його з теплим багаттям і доброю стравою, коли він вертатиме з полювання. Йому вчувалися дивні речі: тупотіння дитячих мокасинів і гомін дитячих голосів. Одної ночі йому з'явилася примара: він побачив Ворона, — твого батька і батька всіх Стиксів. І Ворон так промовляв до самотнього білого чоловіка: "Прив'яжи свої мокасини, надінь свої лижви, навантаж на сани харчів на багато днів і подарунків для ватага Тлінг-Тінега, бо ти обернешся обличчям у той бік, де серед весни сонце має звичай заходити за землю, і підеш у мисливську країну цього ватага. Там ти даси великі подарунки, — й Тлінг-Тінег, мій син, стане тобі за батька. В його курені є дівчина, я вдихнув у неї подих життя для тебе. Цю дівчину візьмеш за жінку".

— О ватаже! Отак сказав великий Ворон, і ось я кладу дарунки до ніг твоїх, і ось я прийшов узяти твою дочку.

Старий ватаг загорнувся в хутро, свідомий своєї царської величі, але затримався з відповіддю, а тим часом якийсь юнак уліз до намету й переказав негайний заклик прийти на раду старшин; сказав і зник.

— О, білий чоловіче, якого ми назвали Оленевбивцем, знаний також як Вовк і Вовчий Син! Ми знаємо, що ти походиш од могутньої раси; ми були горді вітати тебе за гостя на потлачі, але король-лосось не парується з собакою-лососем, а так само Ворон не парується з Вовком.

— Ні, це неправда! — скрикнув Мекензі. — Я бачив Воронових дочок у Вовчих таборах, — Мортімерова дружина, Треджідгова дружина, Бернебова дружина, вони прийшли два кригоплави тому, і я чув ще й про інших, хоча мої очі їх і не бачили.

— Сину, твої слова правдиві; але це погана злук, як вода з піском, а сніжина з сонцем. А зустрічав ти Мейзона та його жінку? Ні? Він прийшов десять кригоплавів тому, перший за всіх Вовків. І з ним був могутній чоловік, стрункий, як ива, а високий та дужий, як лисомордий гірський ведмідь, а серце в нього — як повний літній місяць; його...

— Ага, — перебив Мекензі, знаючи добре відому в північних сторонах постать, — Мелемют Кід!

— Так, він, — могутній чоловік. Але чи бачив ти Мейзонову жінку? Вона була рідна сестра Зарінски.

— Ні, ватаже, але я чув про неї. Мейзон... далеко, далеко, на півночі сосна, роками обтяжена, роздавила його. Але його кохання було велике, й він мав багато золота. З цим золотом і зі своїм хлопчиком вона мандрувала безліч снів до зимового полудневого сонця, там вона досі живе, — там нема ані кусючого морозу, ані снігу, ні сонця в літні півночі, ні ночі в зимові полудні.

Прийшов другий посланець із закликом од ради й перебив його мову. Мекензі, виштовхуючи його в сніг, швиденько скинув оком і помітив, що перед вогнем хитаються постаті, почув ритмічний спів чоловічих басів і зрозумів, що це шаман роздмухує гнів свого народу. Не можна було гаятися далі. Він удався знов до ватага.

— Слухай! Я жадаю твою дитину. А ось, глянь! Тютюн, чай, багато мірок цукру, теплі ковдри, хустки гарні й великі; а осьдечки справжня рушниця й багато куль до неї та пороху.

— Ні, — відповів старий, перемагаючи спокусу, що охопила його, дивлячися на скарби, розкладені перед ним. — Он там зібрався мій люд, вони не хочуть цього шлюбу.

— Але ж ти — ватаг.

— Але й мої юнаки лютують, що Вовки забрали їхніх дівчат, і їм ні з ким дружитися.

— Слухай, о, Тлінг-Тінегу! Ще ніч не обернеться, як Вовк поверне своїх собак до східних гір і рушить до країни Юкона. Зарінска буде

втоптувати стежку для його собак.

— Ще ніч не дійде до половини, як мої юнаки, може, кинуть Вовкове м'ясо собакам, а його кості лежатимуть у снігу, доки весна не відкриє їх.

Це була погроза, супротивна погроза. Мекензове бронзове обличчя темно спалахнуло. Він заговорив голосніше. Стара жінка, що досі сиділа байдужо, мусіла від страху відлізти до дверей. Чоловічий спів раптом урвався, стало чути гомін багатьох голосів, він брутально кинув стару на її хутряну постіль.

— Знов я кажу тобі: — слухай, о, Тлінг-Тінегу! Вовк умирає, міцно стиснувши зуби, і разом з ним заснуть десять твоїх найдужчих людей, — а вони тобі потрібні, бо полювання тільки-но почалося, а мине кілька місяців, і доведеться вже рибу ловити. Та й знов же, яка тобі користь з того, що я помру? Я знаю звичай твого народу: твоя частка в моєму добрі буде дуже мала. Віддай мені свою дитину, і все мое добро буде твоє. Та й мої брати ще прийдуть; їх приїде багато, у них несита пелька, і Воронові дочки родитимуть дітей у Вовчих куренях. Мій народ більший, ніж твій. Так судилося. Згодишся — і все це добро буде тобі.

Надворі зарипіли по снігу мокасини. Мекензі звів курка коло своєї рушниці й добув подвійного кольта з-за пояса.

— Погодсья, ватаже!

— Але ж мій народ не погодиться.

— Погодсья, і добро буде твоє. А я вже впряюся потім з твоїм людом.

— Вовк хоче, щоб було так. Я візьму його подарунки, але попереджаю його.

Мекензі віддав усі речі, але зіпсував непомітно ежектора в рушниці і довершив справу калейдоскопічною шовковою хусткою.

Увійшов шаман з кількома парубками, але Мекензі відважно проштовхався між ними й вийшов.

— Збирайся! — кинув він коротко Зарінсці, проходячи повз її ку-

рінь, і поспішився запрягти своїх собак. За кілька хвилин він примчав на раду на чолі свого запрягу і дівчина поруч з ним. Він став на горішньому боці овалу поруч з ватагом. Ліворуч на крок позад себе він поставив Зарінску, — належне їй місце. Можна було сподіватися всього, а тому треба було захищати тил.

З обох боків сиділи, присівши біля вогню, чоловіки й виспівували народньої пісні забутих часів. Милозвучності в ній не було: якийсь чудний уривчастий ритм і набридливі повторення. Вона залякувала, — це слово не зовсім докладно окреслює її. На нижчому кінці під доглядом шамана танцювало з десяток жінок. Він суворо картав тих, що не цілком оддавалися екстазі обряду. Напівзакриті важким, чорним, розпатланим волоссям, що спадало до стану, вони хиталися сюди й туди, їхні постаті звивалися відповідно до того, як безнастанно змінювався ритм.

Це була фантастична сцена, анахронізм. На півдні 19-й вік розгортав роки свого останнього десятиліття, а тут розцвітала первісна людина, що лише на п'ять відійшла від печерної, — то був забутий уламок стародавнього світу. Бурі вовкодави сиділи серед своїх у шкури зодягнених господарів, або гризлися за місце, світло багаття відбивалося в їхніх червоних очах і на заслинених іклах. Ліси в примарному савані спали собі й далі, — байдужі. Біла тиша, на мить одступивши до взлісся, здавалося, знов насувала; зорі танцювали, високо стрибаючи, як звичайно в часи Великого Холоду; а полярні Духи простягали свої світлосяйні шати по небі.

Скреф Мекензі невиразно усвідомлював величність цієї картини, коли погляд його перебігав по загорнених у хутро рядах, шукаючи, кого нема. На хвилину він спинився поглядом на новонародженій дитині, що ссала оголені материні груди. Було нижче сорока, щось близько семидесяти з чимсь ступнів морозу. Він згадав тендітних жінок своєї ра-

си й понуро всміхнувся. А проте з лона одної з таких ніжних жінок народився він, з царською спадщиною, — спадщиною, що дала йому і його братам панування над суходолом і морем, над тваринами й людьми всіх зон. Один проти сотні, серед полярної зими, далеко від своїх, він відчув голос тієї спадщини, і ось прагнув кохання в небезпечі, і тремтінням проймав його шал боротьби, в якій його чекала смерть або перемога.

Співи й танці припинилися, і шаман запалився полум'ям примітивного красномовства. Плутаними образами багатой мітології він хитро впливав на легковірність свого народу. Справа була поважна. Протиставляючи творчі принципи, втілені в вороні й вороні, він поклав на Мекензі тавро вовка, — руїниницького принципу боротьби. Точиться боротьба не лише духових сил, але й люди борються кожен за свого то-тема. Вони діти Желхса — Ворона, прометейного Вогненосця, а Мекензі — Вовк, тобто Диявол. Зробити замирення в цій споконвічній війні, віддати своїх дочок архиворогові — це ж страшна зрада, святокрадство. Шаман без ошадку сипав гострими словами й порівняннями, аби тільки змерзнути Мекензі, шпигуна-пролазу й чортового посланця. Залунав притлумлений дикий рев з могутніх грудей його слухачів, коли він отак розпросторікувався.

— Так, братове, Желхс — все-сильний! Чи ж він нам не приніс небесний вогонь, щоб ми могли зогрітися? Чи ж не витяг із печер сонце, місяць та зірки, щоб було нам видно? Чи ж не він навчив нас боротися з духами голоду й морозу? Але тепер Желхс розгнівався на своїх дітей, їх зосталася жменька, й він їм не допоможе. Бо вони забули за нього, робили злі вчинки, йшли лихими шляхами і пустили ворогів у свої оселі, посадовили їх біля своїх багать. І Ворон сумує тому, що його діти такі грішні; але якщо вони стрепенуться й повернуться до нього, він вийде з темряви, щоб допомогти їм. О, браття!

Вогнедавець ознаймив свою волю шаманові, і з вуст його ви її почуєте. Нехай юнаки візьмуть дівчат у свої курені; нехай вони вхоплять за горло Вовка; нехай їхня ненависть буде довіку! Тоді їхні жінки стануть плідні, і з нащадків їхніх виросте могутній народ! І Ворон ви-

веде великі племена їхніх батьків і дідів з Півночі, і вони відганятимуть Вовків, аж поки ті не стануть, як попіл торішнього багаття. І Воронів сини знову запанують над усією країною! Оце сповіщає вам Джелхс.

(Закінчення буде)

НОВА ЗАПОВІДЬ

(До других роковин смерті Володимира Винниченка)

Один з останніх романів В. Винниченка — роман "Нова заповідь". В ньому наче підсумовано все те, чим жив і що хвилювало письменника усе його життя.

"Нова заповідь" це "казка", видумана автором для втілення своїх улюблених ідей. Як відомо, В. Винниченко всю свою творчість присвятив проблемі, чи можна побудувати суспільну систему на нашій планеті так, щоб людина була щаслива. В цьому сенс його утопійного роману "Соняшна машина". В романі "Нова заповідь" знов поставлено цю ідею, а саме запропоновано нову систему, ім'я якої колекторатія. Лад, де нема насильства, а є співробітництво всіх верств суспільства. Для цього письменник магичною паличкою свого таланту створює ситуацію, сказати б, утопійну. Представник пролетарського світу, український робітник Петро Скиба, та представник капіталістичного, мільярдер Стовер, доходять до одної думки: взяти все найкраще з капіталістичної системи (наприклад організація виробництва, капітал) та все здорове, гуманне з нових доктрин (наприклад, відмова від війни, знищення експлуатації людини людиною, гуртове кооперативне зусилля) — і створити такі умови співжиття, де людські права та видатність праці гармоніювали б та доповнювали б одне одного.

Цей газетно-публіцистичний матеріал чудом композиції письменник перетворив на турнір світоглядів.

Композиція роману дала голос усім заінтересованим сторонам: комуністам, соціялістам, капіталістам, тим, які колись були комуністами й. вилікувалися в советських концентраційних таборах, молоді, що вихована в советській системі, і молоді, виховані у розкошах капіталістичного побуту.

Всі вони шукають виходу з приреченості бути додатком без своїх індивідуальних якостей до самоцілі системи. Одні тільки комуністи (в романі французькі) задоволені, що не треба думати, а досить сліпо підтягати дисципліні-диктатурі. Все ж здорове об'єднується для здійснення великої гуманної мети — зробити людину щасливою. Ідея народжується у вільнолюбній Франції, а пагінці антиподів (комуністичного та капіталістичного світів) беруться її здійснювати.

Роман "Нова заповідь" не був би романом, якби ці етично-моральні та політичні ідеї не були переплетені з індивідуально-любовною інтригою. Дія відбувається в Парижі. Петро Скиба, законспірований підпільний робітник з СРСР, та Мабель, замаскована племінниця американського мільярдера Стовера, закохані одне в одного. Щасливе заохання переривається підозрою Мабель, що Петро знає про її мільярди і полює за ними, удаючи заоханого. Підозра ця скріплюється, коли раптом Петро увійшов в дім мільярдера та завоював довіру Стовера. Це викликає тільки зневагу та

зненависть Мабель, вона називає його шантажистом та виганяє. Петро вже своє завдання в домі Стовера виконав, і прийшов час, що він розкриває справжню свою ціль та розповідає, що він комуніст та погорджує її мільярдерськими гараздами. З капіталісткою він ніколи не з'єднає свого життя. Але Петро вирішує стати "неповоротцем", переконавшись, що "весь так званий Союз Советських Республік — це велитенська фабрика пропаганди, брехні, камуфляжу, шпionажу, терору, як усередині, так і зовні" ("Н. з." 170 стор.). З'єднує закоханих швидко — нещасливий поворот справи. За Петром полюють ті, що його послали, його підстрілюють, — і тоді з'являється Мабель. Вони розпочинають здійснювати ідею колективізації.

Головний герой роману, Петро Скиба, нам знайомий. Це той самий, чесний із собою винниченківський герой, що проходить через усі твори письменника. Людина, що не хоче повзти за загально прищепленими звичками слабкої моралі, а активно самовиховує в собі непримиренність до зла, в першу чергу в самому собі. Маючи в своїй душі суворого суддю своїх вчинків, такий герой безстрашно може виступити на активне протидіяння злу. В "Новій заповіді" цей герой — представник найновішої генерації, що пройшов школу тридцятилітньої советської дійсності й залишився незачепленим в своїм моральному ядрі, українських моральних поняттях, переданих з діда-прадіда.

Могутнім дзвоном гуде з кожної сторінки ідея — презирство до збагачення. На ній ото саме й побудовано незрівняно мистецьку любовну колізію між пролетарем, Панасом Скибою, та капіталісткою, Мабель Стовер. Це — подув свіжого вітру в застоюній нетекучості сьогоднішнього дня. Так далеко заглянути в панівні ідеї майбутнього може тільки великий мислитель з великою вірою у людину.

В цім романі майстер В. Винниченко залишився вірний своїй пись-

менницькій манері. Глибоку ідейність він переплів із кінематографічністю так званого "детективно-поліційного" роману.

Роман цей вийшов французькою й українською мовами. Французька критика високо оцінила цей твір, призначивши за нього другу премію, саме як за твір український. Таким чином В. Винниченко, до самої смерті не випускаючи пера з рук, не зраджуючи своїх ідей, на чужині здійснював українську ідею, як великий син свого народу.

Д. Гуменна

З АФОРИЗМІВ ЛЯ РОШЕФУКО

Франсуа, князь де ля Рошефуко, жив у добу найбільш самозакоханого суспільства. В цьому його середовищі було дуже подібне до нашого. Його родина виступала проти централізації, і коли король-сонце Луї XIV прийшов до абсолютної влади у Франції, Рошефуко потрапив у неласку. Як свого роду компенсацію він мав великий успіх в суспільстві, особливо в салонах мадам де Сабле. Його слава базується головним чином на його афоризмах. Ля Рошефуко, як філософ — песиміст. Навіть чесноти, які вважаються найбільш неогоїстичними, під аналізом Рошефуко виявляють домішку егоїзму. Нижче містимо кілька афоризмів, що можуть вилікувати нас від деяких нерозумних ілюзій.

1. Те, що ми вважаємо за наші чесноти — є ніщо інше, як збірка різних дій і зацікавлень, що їх щастя, або наша вмільість нам приносять; не завжди тільки через хоробрість чи через цнотливість чоловіки хоробрі, а жінки цнотливі.

2. Деякі відкриття вже зроблені в країні егоїзму, але багато ще незаних просторів.

3. Милосердя, з якого роблять чесноту, існує деколи від самозакохання, інколи від лінивства, часто від страху, а найчастіше від усього разом.

5. Якби в нас не було недоліків, нам не було б так приємно помічати їх у інших.

5. Щирість — це відкривання серця. Її дуже мало у світі; те, що звичайно бачать — це тільки хитре обдурювання, щоб здобути довіря інших.

6. Любов — як з'ява привидів; всі про неї говорять, але мало людей її бачили.

7. Любов до справедливості в більшості людей, — це страх терпіти несправедливість.

8. Всі скаржаться на свою пам'ять, але ніхто не скаржиться на свій розум.

9. Ніщо так щедро не дають, як поради.

10. Обдурити себе й не помітити так само легко, як дурити інших, щоб вони не помітили.

11. Ми так звикли маскувати себе перед іншими, що нарешті ми самим себе замасковуємо.

12. Часто роблять добро, щоб могли безкарно робити зло.

13. Дар великих умів — сказати багато в небагатьох словах; малі

уми, навпаки, мають дар багато говорити й нічого не сказати.

14. Звичайно хвалять, щоб бути хваленими.

15. Чесноти губляться в інтересі, як речі в морі.

16. Наше каяття — це часто не жаль за зло, яке ми вчинили, а страх від зла, яке нам від того може статися.

17. Сварки не були б довгими, якби глупота була тільки з одного боку.

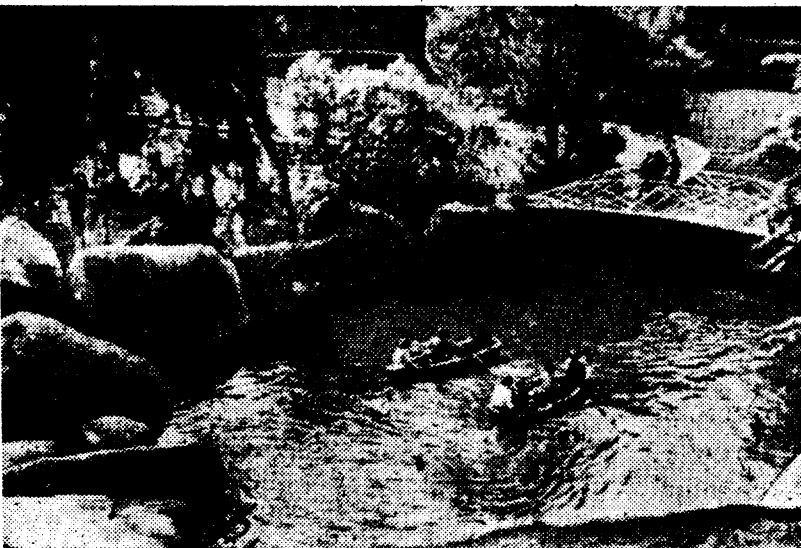
18. Ми признаємо в себе малі недоліки тільки тому, щоб переконати, ніби в нас немає великих.

19. Нам часто було б соромно за наші найкращі дії, якби світ бачив мотиви їх постання.

20. Відмова від похвали — це бажання бути похваленим двічі.

21. Справжнє красномовство складається з уміння сказати все, що треба — і не сказати нічого, чого не треба.

22. Ми не можемо терпіти самолюбства інших, бо воно ранить наше власне самолюбство.

Наша Батьківщина

Умань, Софіївка.

І. КАЧУРОВСЬКИЙ

КІЛЬКА СЛІВ З ІСТОРІЇ РИМИ

Стародавні греки і римляни рими, в нашому розумінні цього слова, не знали. Але, поскільки в старогрецькій і в латинській мовах існувала звукова тотожність у закінченнях різнозначних слів, це мусіло в якійсь мірі відбитись і в літературі. Так філософ і оратор Горгій уживав у своїх творах, коли так можна сказати, "співзвуччя". Від Горгія бере початок т. зв. азійанський, пересичений реторичними фігурами, стиль античної прози, де іноді своєрідно римуються закінчення речових періодів. Рима тут виступає як одна з реторичних фігур.

Значно пізніше святий Августин уводив риму в свої поезії, і рима проіснувала деякий час у християнських релігійних гімнах, але широкого розповсюдження не завоювала і поступово зникла.

Безперервний шлях існування і розвитку рими починається від поета Отфріда, який жив і писав у половині дев'ятого сторіччя. Отфрід — перший відомий по імені німецький поет. Твір його — це віршована Євангелія.

До Отфріда в німецькій поезії вживалась алітерація, тобто римування початків слів. Отфрід, який був освіченим ченцем, можливо під впливом латинсько-християнських гімнів, переніс риму з початку на кінець. З цього часу алітерація замирає, а кінцева рима поширюється, переходить з німецької національної літератури до латинської та до інших національних літератур.

Через сто років після Отфріда, за часів Гротевіти фон Гандерсгейм, рима стає обов'язковою прикрасою літератури. Римують усе, навіть прозу.

Згодом хвиля опадає: проза побувається, римування, з'являються білі вірші.

У нас, в епоху Київської Русі, рими не існувало, в зв'язку з тим, що ми в тогочасному письмен-

стві мали лише прозу. Той факт, що література наша, як ні одна з інших літератур, починається з прози, являє собою скорше позитивне явище, ніж негативне: примітивні народи мають лише поезію, а національна проза виникає тоді, коли вже нарід досягає певної висоти в розвитку духової культури.

Поодинокі випадки римування ("Озеро-лач" — "плач" у "Молінні Данила Заточника", "пущаше" — "воскладаше" і ще деякі рими в "Слові о полку Ігоревім") є, стисло кажучи, не римами, а реторичними фігурами, співзвуччями азійанського стилю.

Світська література Київської Русі, судячи по небагатьох архитворах, що збереглися до наших днів, поєднує в собі три традиції: візантійську реторику, старожидівську образність і традицію власного слов'янського фольклору поганських часів. Від візантійської традиції походять вищезгадані співзвуччя. Традиція поганського фольклору дала мітологію і те, що виконувало тоді функцію теперішньої рими — алітерацію ("О заранія в п'яток потопташа поганії полки половецькії", — в "Слові").

У часах козаччини по школах при монастирях і братствах маємо поезію двох систем: силлябічну (під польським впливом) і метричну (під впливом греко-латинських книжок). Вихованці і вчителі Київсько-Могилянської Академії писали леоніни. Леонін — це римований "елегічний двоєвірш", що складається з гексаметру і пентаметру.

Вивезений царем Олексієм Михайловичем до Москви славний Симеон Полоцький став першим російським поетом. Велика (20 тис. римованих рядків) і високовартісна літературна продукція Симеона Полоцького до сьогоднішнього дня, за незначними винятками, не надрукована і гине десь по московських

архівах. Полоцький уживав т. зв. жіночу, двохскладову риму, характерну для нашої силлябічної поезії.

Наші народні ліричні пісні вражають досконалістю рими і взагалі фонічної організації, в той час, як думи мають риму або спорадично-ембріональну, або одноманітно-дієслівну.

Нова українська література, що, як Атена-Паляда із Зевсового вуха, з'явилась дорослою і озброєною з-під пера Івана Котляревського, починається з римованого епосу "Енеїди". Відношення жіночих рим до чоловічих в "Енеїді" дорівнює 3:2.

Шевченко широко використовував рими неточні і приблизні. Поскілки поезія Шевченка в основному силлябічна, переважає рима жіноча. Цікаво, що при великій кількості дактилічних клявзуль (віршових закінчень) немає або майже немає дактилічної рими. (Про шевченківську

метрику, може, колись поговоримо докладніше).

Після Шевченка рима в своєму розвиткові пройшла ряд етапів.

До епохи модернізму спостерігаємо наростаючу точність рими, кількісне зрівняння рим чоловічих із жіночими та зменшення відсотка дієслівних рим.

Подув футуризму загрожував рими похороном під заметами асонансів, консонансів, рим різнонаголошених і рим з неоднаковою кількістю складів. З усього того асонанс добре прищепився до нашої поезії, і та, що ми тепер називаємо римою, є, властиво, сумішню рим точних, приблизних і асонансів.

На закінчення скажемо, що українська мова має в собі ще безліч рим не знайдених, не використаних, ніколи не вживаних. Знайти їх — хай буде привабом для кожного сучасного поета.

Сильветки великих сучасників

АЛЬБЕРТ АЙНШТАЙН

"Якщо моя теорія, буде підтверджена, Німеччина вітатиме мене, як великого німця, а французи — як великого громадянина світу. Але якщо вона виявиться неправильною, французи назвуть мене німцем, а німці — жидом".

Так висловився найбільший сучасний фізик Альберт Айнштайн про свою теорію відносності в 1916 році. Теорія була підтверджена. Альберт Айнштайн змінив світ, у якому живемо. Він започаткував, на краще чи на гірше, атомний вік.

Перед Айнштайном фізики вірили, що матерія і енергія — це цілком різні речі, і їх не можна створити чи знищити. За теорією Айнштайна матерію можна перетворити в енергію за формулою $E = mc^2$, тобто, енергія дорівнює масі (кількості матерії), помноженій на швидкість світла в квадраті. Практично

це означає, що коли б склянку води можна було перетворити цілком у енергію, її вистачило б, щоб провести найбільший корабель через Атлантийський океан.

Підтвердження цієї революційної теорії означало, що неймовірна кількість енергії захована в кожній формі матерії. Та це не все. Теорія Айнштайна пробувала пояснити також співвідношення маси, притягання, простору й часу. В ній вказувалось, що маса (матерія) є навіть у променях світла і що у всесвіті, де простір і час — дві нерозривні величини, промінь світла може бути зведений з свого шляху силою притягання. Це було ще революційніше припущення. Його підтвердження означало б вияснення деяких з найбільш незрозумілих таємниць природи.

Спочатку більшість науковців вва-

жали Айнштейна ненормальним. Коли ж, при затемненні сонця 1918 року, астрономи підтвердили цю тезу Айнштейна, науковці признали його одним з найбільших геніїв людства.

В 1932 році формулу $E = mc^2$ демонстровано в лябораторії. Тринадцять років пізніше атомова бомба започаткувала нову епоху. Та Айнштайн не зупинився на теорії відносности. У 1950 році цей скромний фізик, якому наїжене біле волосся, гострий ніс і непосидючі очі надають вигляду привітного французького пудля, видав нову теорію, яка, можливо, буде ще важливішою, ніж його теорія відносности. У цій новій теорії, що її він назвав "Теорія Об'єданого Поля", Айнштайн пробує доказати, що всі форми природи — планети, зірки, світло, навіть частинки атома, як електрони чи нейтрони, діють за тими самими фундаментальними законами.

Якщо ці 24 сторінки рівнянь, що з них складається теорія, підтвердяться, атомний вік увінчається новими великими досягненнями.

А тимчасом Альберт Айнштайн, з олівцем і зошитом у руках, переходить до більших проблем, сягаючи далі й далі в глибинні таємниці всесвіту.

Народжений в Ульмі, в Німеччині, 14 серпня 1879 року, Айнштайн учився в школі надзвичайно погано. Вчителі вважали його дуже дурним хлопцем. Аж у 14 років почав він проявляти свої математичні здібності, немало здивувавши вчителів самостійним вивченням інтегралів і аналітичної геометрії. Високу освіту здобув він у Швейцарії, в університеті в Цюріху дістав докторат. Працю над теорією відносности розпочав у 1902 році, а перші результати своїх дослідів оголосив 1905 року в "Спеціальній Теорії Відносности". Повна "Загальна Теорія Відносности" появилася аж у 1916 році й принесла йому нагороду Нобля в ділянці фізики 1921 року. Всі гроші з нагороди Айнштайн віддав на добродійні цілі.

Після приходу нацистів до влади

Айнштайн, як жид з походження, залишив Німеччину й переїхав до США. Він прийняв у 1940 році американське громадянство, весь час працюючи в дослідному інституті у Принстоні, Нью Джерзі. Підчас війни Айнштайн був дорадником американської фльоти.

Айнштайн завжди був гарячим прихильником миру, проте вже в 1939 році написав історичного листа до президента Ф. Д. Рузвельта, в якому, вияснивши страшні можливості атомової зброї, просив, щоб США збудували атомову бомбу перед нацистами. Цей лист започаткував фактично будівництва атомової бомби. Коли в 1952 р. Айнштайнові запропонували прийняти пост президента Ізраїля, він відмовився, мотивуючи свою відмову тим, що політикою ніколи не займався. Не дивлячись на всю велич, Айнштайн дуже людський. Він ходить по Принстоні в хатніх туфлях, вживає те саме мило до бриття й умивання, обожує музику і грає — хоч погано, але вперто — на скрипці. Колись вживав чек на 1500 доларів, як закладку для книжки, а тоді згубив ту книжку. Любить дітей і, як говорять, часто допомагає сусідським дітям в аритметиці. Він одружився в 1901 році з Мілевою Марець

і мав двоє дітей. Розвівшись з дружиною у 1916 році, він одружився вдруге зі своєю двоюрідною сестрою Ельзою Айнштайн. Вона померла в 1936 р.

Айнштайн також обдарований письменник і є автором декількох книжок. У них, як і в своїх рідких промовах, він бореться за мир, за демократію, за толеранцію всіх рас, поглядів, вірувань. Він бореться за єдиний світ, де не було б панів і

слуг, колоній і імперій, де людина була б передусім "Гомо Сапієнс" (людина мудра), а не раб станів, егоїстичних держав, нав'язаних поглядів, чи закостенілих традицій.

В історії Айнштайн стоятиме поруч Коперника, Ньютона і Дарвіна, а може й трохи вище.

Від Редакції: В черговому числі "Молодої України" читайте про одного з найцікавіших американських письменників Е. Гемінгвея.

БЕРНАРД ШОВ ПРО РЕВОЛЮЦІЮ (1904 р.)

Революціонер — це той, хто бажає знищити існуючий соціальний устрій і запровадити інший. Конституція Англії революційна. Для російського чи англо-індійського бюрократа загальні вибори така ж революція, як плебісцит, у якому люди борються, а не голосують. Французька революція перемогла одну систему правителів і замінила її іншою... Це те саме, що загальні вибори дозволяють робити англійцям кожних сім років, якщо вони цього бажають. Тому в Англії революція є національною інституцією й пропагування її не потребує вибачення.

Кожна людина є революціонером у речі, яку розуміє. Наприклад, кож-

на особа, яка знає свою професію, є в ній скептиком, а тим самим революціонером.

Кожна справді релігійна людина є еретиком, а тому революціонером. Всі, хто стають справді чимось в житті, починають, як революціонери. Найвидатніші люди стають більш революційні, коли старіються, бо гублять віру в традиційні методи реформ.

Кожна людина нижче тридцяти років, яка, маючи будьяке знання про існуючий соціальний порядок, не є революціонером — є меншвартісною.

А проте революції ніколи не облегшували тиранію, вони тільки пересовували її на друге плече.

**ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ ЧИТАЙТЕ
ПОШИРЮЙТЕ —
найновіший на терені США й Канади
ЧАСОПИС**

"УКРАЇНСЬКИЙ ПРОМЕТЕЙ"

Виходить тимчасом — раз на тиждень.
Це єдиний часопис, що видає нова українська імміграція для всіх українців. Часопис розходить у всіх країнах світу.

"УКРАЇНСЬКИЙ ПРОМЕТЕЙ" — єдиний часопис, що тримає читача в живому контакті з українським народом в Україні, що з прометеївською мужністю терпить большевицькі тортури, але не вмирає, а бореться за волю і вірить у свою перемогу!

Передплата в США і Канаді: на рік — \$5, на пів року — \$2.70.

Передплату надсилати на адресу:
PROMETHEUS — Printing & Publishing Ass'n, 13824 Jos. Campau, Detroit

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ПРОБЛЕМАТИКА

Віт. БЕНДЕР

УРА-БОМБАСТИКА,**ЖУВАННЯ ГУМИ ЧИ...**

Скільки Вам років, друже? Двадцять, двадцять п'ять чи тридцять? Кажете тридцять? "Окей", ось моя рука, моє товариське "сервус" і не підроблене до вас розположення. І не тому, що й мені 30 років, а тому, що — мені здається — ми маємо багато спільного в наших поривах, шуканнях та думках. Якщо так, тоді, очевидно, ми є в рядах ОДУМ-у, і це було б цікаво для нас, отак у приятельській розмові, пошпортатись в копиці фактів, щоб знайти відповідь на делікатне питання: чому саме ми включились в ОДУМ, а не в СУМ? Бачу, ви іронічно посміхаєтесь і готові кинути вичерпуючим роз'ясненням: Чому? Тому, що мені немає чого шукати в закостенілому СУМ-і, тому, що СУМ набитий штучним змістом і, головне, тому, що він обмежує думання й пориви молоді людини... Тому, що це консервативний твір, девізом якого є прославлення вчорашнього дня, тому, що... Добре, цих "тому" можна знайти з два тузини, але для принципового молодика вистачає трьох-п'ятих причин.

Що ж, ви маєте рацію, але давайте відкинемо лаконічність висловлювання і поговоримо про справи в ширшому об'ємі. Поговоримо від серця. Ми згодні, що ми підтримуємо ОДУМ, отже звідси ми й почнемо.. Ні, почнемо з чогось іншого. Я бачу, що ви ні трохи не здивовані фактом жування мною гуми і вдаєте, ніби й не помічаєте цього вияву "модернізму". Може хочете одну? Будь ласка, будь ласка. Так от ми й почнемо з гуми. З жування гуми.

Знаєте, я дуже симпатизую молодим американцям. Оце від них я й

навчився жувати гуму. Добрі хлопці. Я їх просто обожую. Стрінеш якогось з них, відчеканиш "гай!" — і вже міст до товаришування прокладений. Такі вони прості й привітні, що інколи тяжко повірити, що ви знаєтесь з ними всього-навсього одну годину. А їхня незалежність і певність себе деколи зроджує в мені непоборне інферіоріційне почуття. Наприклад, багато разів мені доводилось перекушувати з ними за одним столом. Я завжди почуваюся ніяково в кафе. Все мені здається, що хтось за мною стежить, хтось сміється з мого не-сміливого тримання виделки й ножа, з мого неделікатного кусання хліба. Американець зовсім не зважає на оточення. Він бере виделку в яку завгодно руку і їсть так, як йому найвигідніше. Я інколи звертав їм увагу на це, але завжди чув відповідь: "Що? Хіба я виглядаю свинею, коли їм одною виделкою без допомоги ножа? А подруге, чому я мушу наслідувати якогось зманіженого дурня, котрий від безділля в Оксфорді придумав тузин застільних приписів і назвав їх етикою? Я їм спокійно і пристійно. Цього досить. А як я тримаю ножа — це вже моя особиста справа. Це індивідуальні смаки..." Цього пояснення мені вистачає, і я завжди його поділяю. Справді бо, всякий хам може мати манери і витренувану елегантність, але що з того, коли особа розсипається куртуазією і в той же час їй бракує душі? Для мене простий Джо з відкритою душею, хай і без манер, є ближчим, багато ближчим, ніж натовчений фальшивою уявою міщанин, якому здається, що світ крутиться довкола нього. Оцей простий Джо не раз був

об'єктом мого думання, бо я цікавлюсь факторами, що залишили на його вдачі простоту, простоту в ку-бі. Та було б хибно думати, що оця його простота непорушна, з позначками вічності. Він стає дуже відмінним, якщо навмисна образа кидається на його адресу. Моментально в ньому зроджується американський темперамент, американська гордість, і він зухвало бере ображаючого за комір. Він не думає тоді, чи він переможе його. Він думає тоді лише про захист своєї честі, честі молодого чоловіка, що ненавидить ексгибіційність. І хай дряхла Європа сміється з його ремігання гумою, хай насуплено поглядає на його акробатичну інтерпретацію "квік-степу", на його ігнорацію культури у вчорашньому розумінні. Бабуня Європа, зітхаючи за кращими днями своєї історії, не може примиритися з тим, що сьогодні в житті людини **зовнішня, показова** культура втрачає своє значення. Натомість більшої ваги набирає культура ментальна. Сьогодні людину не характеризує манера посміхатись чи причісувати волосся. Пашпортом успіху сьогоднішньої людини є її розумові якості. І якщо особа такі якості посідає, вона може сміло жувати гуму без остраху за дистракцію. Молодий Джо усвідомив собі це ще вчора і на гримаси консервативної Європи він просто не звертає жодної уваги. І добре робить. Це у відношенню до старої Європи. Але ж є й молода Європа. Як же вона реагує? Можна сказати всіляко. Але можна також сказати, що молодій Європі творчий дух американця, його жвавість та темпо молодости імponує і вона з цікавістю придивляється до вибриків молодого континенту.

Чому американський молодик такий вільний, такий невимушений і простий, в моменти потреби такий ініціативний і сміливий? За відповіддю не треба далеко ходити. Він виростає на волі, як дикий кінь. Він не осідланий майже ніяким статутом. Він навчається в найбільш злібералізованих коледжах. В його го-

лову ніхто не садить доктринерським обухом. І коли він вступає в життя обома ногами, в його голові є досить місця для нових сприймань, для найрізнообразнішої уяви. Одним словом він поринає в життя зі свіжою головою, в ньому б'є молодість і він просто іскрить енергією до життя. Його вчинки й пориви завжди на рівні його років, бо він ніколи не старіє передчасно.

Погляньмо тепер на обставини, серед яких виростає молода людина по цей бік Атлантику. Ми могли б для прикладу взяти Англію, Італію або Іспанію. Але треба перенести тему на ближчі нам об'єкти, візьмемо для діагнозу приклад у вужчому понятті, візьмемо наш СУМ.

Кожного разу, як я є свідком якогось сумівського здвигу, я завжди попадаю в стан непереможної апатії. Муштровані юнаки і юначки марширують вулицями, викрикують гасла, співають змонтованих пісень і не можуть заховати (ніяк не можуть!) штучності цього піднесення. Що цим досягається? Майже нічого. Пара світлин у місцевій газеті та півшпальти інформації про українську ношу — оце і вся нагорода від чужинців. Замість вирощувати сильного індивідуума, який, як свідомий член громади, мав би шукати контактів з чужинецькою аудиторією, пропагувати їй в її рідній мові українську справу, маємо сіру масу, що виладовує молодецьку енергію частими виставами. Оці здвиги завжди пригадують мені комсомол, ба, — часом я навіть не можу визначити, де кінчається СУМ, а починається комсомол, чи навпаки. Юнака муштрують, роблять все можливе, щоб під його череп всадити "потрібну" доктрину, щоб він думав і працював, як автомат. Та наші "хірурги" забувають, що штучністю ніколи не підміняти натуральних речей. Хіба ми не кричали в піонерські дні "Завжди готовий!", хіба не надягали на обличчя машкару поважності під час комсомольських зібрань, ніби ми й лише жили на те, щоб завтра вмерти за "ідею"? І що з усього того вийшло? Пшик. При першій же на-

годі ми порвали комсомольські квитки і пізніше згадували про комсомол, як про пусту іграшку. А "Гітлер-югенд"? Ну, хай ми таки підсвідомо відчували кривду влади, але ж німецька молодь була забезпечувана чи не найкраще матеріально, з незрівняними можливостями до спорту, науки, пригод. І чи виправдала "Гітлерюгенд" оті методи виховання, якими її перевтілювано на сліпе знаряддя вождя? Також вийшов пшик. У критичні дні війни ця "залізна" німецька молодь, замість віддати своє життя на вівтар батьківщини, тисячами дезертирувала з "югенд"-дивізій і, як шурі, ховалася від свого священного обов'язку в найглибші нори. Просто було шкода тих молодців, що в чорних уніформах цілими батальйонами блукали в запіллі, як безпорадні діти. (Треба буде колись написати спеціальний нарис про Югенд Люфтваффе, що ним було наповнювано Дивізію на фронті. Німецька молодь! Жах і сльози!) Думаєте, що ця аналогія не повториться з СУМом? Ого! Де й опиняться сумівські квитки! Бо їхати на здвиг від безділля — це одно. А їхати на фронт вмирати — це щось інше. Доведено, що панічний інстинкт сильніший в затурканій безвільної особи, і чим більш вона затуркана, тим більший з неї боягуз. А хіба, покладемо руку на серце, наш СУМ — це не затуркана маса молоді, що, як череда овець, переганяється з загороδι в загороду? Ех, панове чабани! Попеклися ви вже раз на молоді, якій гатили в голови вірністю, ідеями, хоробрістю. Що з того вийшло? Сотні недосвічених юнаків непотрібно вмерли, по дитячому, по наївному, абсолютно нічого не доконавши й не доказавши. А решта? Властиво, не решта, а 97% втекла на захід, бо куди чабани, туди й череда. Втекли й безсоромно чваняться своїм "героїзмом". Оце й є той патріотизм, котрий ми називаємо експібіційним, або штучним. Штучний патріотизм, — це сурогат, це підміна і, очевидно, як і все штучне, розпидивається *in po time*. Бо всяке

прищеплення, або "переливання" дає лише тимчасові результати. Оздоровити нашу молодь можна лише шляхом ліквідації обмежень особистої свободи та шляхом зняття з голови молодої людини тяжкої групової ковдри, під якою вона задихається випарами прищеплюваної доктрини. Треба дати молодій людині нагоду для розпізнавання оточуючих речей, треба допомогти їй усвідомити, що політичний спектр не складається лише з чорного й червоного кольорів, треба звертати її увагу на темпо наших днів, треба приноровлювати її дивитися на життя здоровими очима, а не через ідеологічні окуляри. Якщо цього не станеться, СУМ і надалі плекатиме духових дідів, які не розуміючи вимог нашого часу, старіють передчасно і витворюють дисонанс в поняттях **молодь** і **молодь**. Віддаймо просвітянські шаравари в музей, шануймо традицію бандури, але не костеніймо біля неї, як біля неперевершеного шедевр нашого музичної культури, бо тим шедевром вона не є. Співаймо народніх пісень, але не робімо з них повсякденних псалмів. Зберігаймо в бібліотеках романтику Чайківського і Кашенка, але не переставаймо робити тиск на наші письменницькі кола з домаганням розроблювати складнішу тематику. Одним словом наша молодь мусить облишити консерватизм, як трамплін до скоку, бо з нього нікуди не стрибнеш, хіба що назад. Наша молодь мусить вдихнути на повні легені здорового модернізму. Дихати ж ним може лише вільна від ідеологічних ланцюгів молодь.

Отже, що нам робити? І надалі гатити в молоді голови ура-бомбастикою, чи махнути на все рукою й жувати гуму? На ура-бомбастикі ми сміло можемо плюнути і не обов'язково мусимо класти на свої молоді зуби американську гуму. Зрештою, якщо гума вам до смаку, можете сміло жувати, не звертаючи ніякої уваги на чиїсь примружені очі. Можна жувати і без галасу робити велике діло. Коли ми сказали, що наша молодь мусить вдихнути дозу

здорового модернізму, ми вставили слово "здорового" для конкретно-го означення, бо є також і нездоровий модернізм. (Наші моралісти віднесуть до нього жування гуми також, але рішачою тут є наша власна опінія). Виглядає, ніби ми хочемо сказати вчорашньому дню "гуд бай" і бігти від нього гальопом за незнані небокраї. Цього ми не робимо і не зробимо. Історія нашої Батьківщини мусить бути обов'язковим предметом у виховній системі української молоді, з наголосом на найсвітліші сторінки нашої державності чи боротьби за державність. Але ж СУМ сьогодні шумить провінційною пежантрією, і ця пежантрія стає талмудом, своєрідним кораном. Ця пежантрія закриває собою не тільки правдиву історію України, але й сьогоднішній день, через що ми все від нього відстаємо, тоді як нашим головним завданням мало б бути крокування з ним в ногу, навіть випереджування його.

Нам можуть закинути комплекс меншевартости, коли ми пропонуємо орієнтацію на молодь здоровіших націй, але цим не треба засмучуватись. Цей комплекс всім нам властивий і штрикати ним у вічі своїм противникам можуть лише "наші арійці". Орієнтація на інших нам не зашкодить. А хіба СУМ не є чистою копією чужих творів? Мусимо ще казати яких?

Отже, справа ясна: рости дикими вільними кіньми ми не можемо, бо не маємо свого пасовиська, на якому б ми "розгулялися на волі". Хочемо чи не хочемо, мусимо впасти в рамки статуту, в "ярмо" приписів, бо перед нами ще довга дорога. ОДУМ якраз і був задуманий такою молодечою організацією, де статут балансувався б з особистою свободою кожного індивідуума, а не наділяв би йому лише право висловлюватись і голосувати "за". Цебто, не ідеологія, а мета. Політичні переконання окремого члена є його особистою справою. Вистачає одної його віри в українську державність, а решта — відповідно його власних

здібностей. Зможе він переконати в своїй правоті свого колегу чи цілий гурт — гаразд, не зможе — спільна мета від того не віддалиться. І якщо ми маємо чимось гатити в голови одумівців, то лише **толеранцією** до інакше думаючого та політичною культурою взагалі. Якщо ці два поняття ввійдуть у нашу кров, тоді про єдність не то що можна буде співати, її можна буде доклати, *just like that!*.

Отже американську простоту можемо сміло запозичувати. Своєї гордості не вирикаймо, лише навчимося її контролювати. І вчимося від англійської молоді толеранції до опонента. І ще одне: молодечій організації мають бути властивими жвавість, сміх, пориви і віра в мету. Випишімо ці стимули на своєму прапорі і лишімо ідеологічні принципи для наших політичних партій. З таким прапором ОДУМ напевно не зійде на манівці і виправдає своє покликання.

Автор цієї статті не брався когось повчати, а тільки висловив свою особисту думку. Нічого нового ми майже не відкрили, а якщо й подали щось оригінальне, то свідомі того, що могли й помилитись. Тому дискусії між нами мусять стати добрим звичаєм.

Передплачуйте!

Читайте!

"НОВІ ДНІ"

Ілюстрований універсальний
місячник

"НОВІ ДНІ" — журнал, що поширює згоду між українцями.

"НОВІ ДНІ" — журнал, у якому знайдете все — від поезії і художньої прози почавши, і на політиці й науці скінчивши.

"НОВІ ДНІ" — журнал, у якому співпрацюють найкращі наші поети, письменники, критики, публіцисти і вчені.

Передплата в Канаді і ЗДА: річна — \$3.00, піврічна — \$1.75.

Замовлення і гроші слати на адресу:

"NOWI DNI" Box 452, Term. "A"
Toronto, Ont., Canada.

М. ДАЛЬНИЙ

ДЕ Ж НАШІ НАУКОВЦІ?

Навіщо писати про надзвичайно складний російсько-комуністичний комплекс, про всі зв'язані з ним актуальні проблеми, про фатальні наслідки, що їх може спричинити незнання цього комплексу, коли й так Айзенгауер при владі в США, Кеннан у відставці, інспірована ним політика стримування замінюється політикою визволення, а Сталін — помер?

Цей чуттєво-спрощений підхід до першорядних проблем сучасності властивий не лише лаякам і обивателям. Він властивий, на жаль, також значній частині наших журналістів, політиків і науковців. Коли йдеться про більшість науковців, то є підстави сумніватися, чи згадана проблематика взагалі була будьколи в центрі їхньої уваги.

Дивним збігом обставин російсько-комуністичний комплекс не став ніколи об'єктом суто наукових зацікавлень. Він був і є об'єктом чистої віри для одних, поліційно-пропагандивної негачії для других, чи впертої ігнорації для третіх. Всі спроби підійти до цього комплексу науково, озброїти політиків незбитими доказами й аргументами, кінчались досі поразкою, або лише збільшували хаос, чи в псевдонауковий спосіб скріплювали позиції російсько-комуністичної загрози.

У висліді, ніхто сьогодні не знає нічого докладного, нічого певного, нічого зобов'язуючого, ні про Росію, ні про російський народ, ні про тактику й стратегію його сучасних правителів. Твердий курс політики Айзенгауера з одного боку й спричинене смертю Сталіна послаблення СССР з другого, — лише поглиблюють загальну непевність, тривогу й знервованість. Дехто вбачає в цьому можливість вибуху негайної війни. Ми радше думаємо навпаки: світ стоїть не в обличчі загальної війни, а в обличчі інших несподіванок, тим прикріших, що ніхто не знає межі компромісів, що на них

можуть піти США і СССР з ціллю якнайдовшого збереження холодного миру. Правду сказавши, тимчасовий мир (якщо миром вважати сучасний політичний стан у світі) потрібний і Советам, і Америці й, може, передусім таки нашій визвольній політиці.

Советам потрібний час на дозброєння, переварення в своєму китлі здобутих досі територіальних та людських надбань і, зокрема, на зміцнення рядів комуністичних партій, дезорієнтованих і розгублених через смерть Сталіна. Америці потрібний час на консолідацію союзників; доведення їх до мінімальної бодай боєздатності і, зокрема, на глибоке, ґрунтовне вивчення свого російсько-комуністичного противника. Нам потрібний час для досягнення внутрішньої консолідації і, зокрема, для поставлення проблеми поневолених народів СССР у західному світі.

Наша пропаганда тридцять років кричить про те, що час працює тільки для большевиків. Це неправда. Час не працює ні для кого. Інша річ, що большевики є найкращі майстри у використанні часу. Але хто ж тому винен, що для нашої еміграції категорія часу не існує цілком, що для одних з нас стрілка часу зупинилась в році 1920, для інших в 1933, а для більшості в 1945-ому? Хто тому винен, що наша зовнішня пропаганда, оперуючи аргументами двадцятилітньої давности, обмежується виключно до простору України й лише невиразних, туманних фраз про конечність звільнення всіх інших поневолених народів СССР? Коди йдеться про США, то тяжко передбачити, чи зуміють вони використати час і підготувати західній світ до зудару з СССР, чи дадуть себе знову приспати, завдяки зручним, "миролюбним" маневрам Маленкова. Як би не сталося, а вже з сучасної психологічної офензиви Айзенгауера можна зробити деякі не дуже оптимістичні висновки.

Малоросійські окуляри Айзенгауера

Загально прийнятий погляд, що проти пляну англо-американського десанту на Балканах у 1944 році категорично виступив Сталін. Факти говорять щось інше. Проти цього пляну Черчіл виступив не так Сталін, як Д. Айзенгауер і його штаб. Немає сумніву, що з військової точки погляду Айзенгауер, виступаючи проти цього пляну і захищаючи висадку альянтів у Франції, мав рацію. Але з політичної точки погляду спротив Айзенгауера десантові на Балканах можна пояснити лише тим, що Айзенгауер недоцінював російсько-комуністичну загрозу і не вірив у конфлікт між США і ССРС після закінчення війни. Про це він виразно пише в своїм монументальнім творі "Crusade in Europe":

"Стосунки між США і Росією в минулому — пише він — не давали приводу до того, щоб дивитися в майбутнє песимістично. Історично обидва народи в'язала безперервна дружба, що датувалася ще від народження США, як незалежної республіки. За винятком короткого періоду, їх дипломатичні зв'язки були постійні. Обидва народи були вільні від плями колоніального насильницького імперіялізму... Двічі були вони союзниками в війні. Від 1941 року залежали один від одного в здобутті перемоги над державами Осі." (стор. 305).

"Росіяни — пише Айзенгауер далі — великодушні... В своїх благородних інстинктах, в своїй любові до сміху, в здоровому прямому погляді на справи щоденного життя, звичайний росіянин здається мені подібним до того, що ми називаємо "пересічним американцем" (стор. 520).

"Американці в той час (після закінчення війни — М. Д.) не бачили причини, чому б російська система правління й демократія в західному розумінні не могли жити поруч, з умовою, що взаємно респектували б права, територію і переконання одні одних. Тому, що західні демократії респектують права інших, нам здавалося, що цей тип умови — "живи і дай жити іншим" може бути досягнутий і респектований. Це було те, чого ми сподівалися. Але й така чисто практична база для співжиття в світі не була прийнята. Що спричинило зміну... можливо ніхто з нас ніколи не зрозуміє." (стор. 522. Підкресл. наші — М. Д.)

Вже цих кількох цитат цілком

вистачає, щоб ствердити, що фактичний керівник сучасної політики західного світу має такі досить неправильні погляди на російсько-комуністичний комплекс. В трьох наведених цитатах маємо три важливі твердження, які, на нашу думку, незгідні з дійсністю. Твердження, що Росія вільна від колоніального насильницького імперіялізму, що росіяни великодушні, благородні і реалістичні, що комуністична система може мирно співжити з системою західної демократії, — це твердження білої чи червоної російської псевдо-наукової пропаганди. Ця пропаганда так глибоко в'їлася в уми інтелектуальної і політичної верхівки західного світу, що й найбільші антикомуністи та русофоби Заходу дивляться на російсько-комуністичний комплекс крізь російські чи комуністичні окуляри.

Коріння хаосу

Не ставимо своїм завданням у цій статті розглянути глибше причини успіхів російської й комуністичної псевдонаукової пропаганди в західному світі. Ствердимо тільки, що майже всі антиросійські й антикомуністичні публікації, які розглядають російсько-комуністичний комплекс у його цілості, писані в суперпропагандивний і ненауковий спосіб, що зменшує їх вартість і викликає настороженість та недовіря в читача. Ще найкращими під цим оглядом є публікації т. зв. "розчарованих комуністів", таких як Андре Жід, А. Кестлер, І. Сільоне, П. Іс-траті й інші. На жаль, майже всі вони, розчарувавшись в комунізмі, залишилися такі космополітами і через це в своїх талановитих творах ігнорують ключеву проблему російсько-комуністичного комплексу — **національне питання**. Знову ж публікації представників поневолених народів, писані здебільша не науковцями, крім надмірного пропагандизму, хворіють на позачасовість, провінціалізм, фрагментаризм і причинковість. Західний читач мимо найкращої волі не може виробити на підставі тих публікацій ясного погляду ні на ССРС в його сучасних

кордонах, ні на російський народ, ні на комунізм у його еволюції. Тому західній читач змушений шукати інших джерел для пізнання цієї першорядної проблематики. І ці джерела він звичайно знаходить. Знаходить їх у російській літературі, в російських науковців, у російських філософів і в творах тих своїх інтелектуалів, що з російської літератури, від російських науковців і філософів цілими пригорщами черпають свої мудрості. Згадаємо тут тільки таких авторитетів західньої ліберальної науки і популяризаторів "російського способу життя" як С. Вебб, Р. Груссе, Б. Парес і ін., не згадуючи явних комунофілів типу Д. Май чи Джоліо Кюрі.

Це загальновідомий факт, що твори класиків російської літератури, науки, музики, друковані на всіх мовах західнього світу й розходяться в мільйонах примірників. Менше відомий факт, що за час 1920-40 рр. понад 500 російських науковців на еміграції написали і видали біля 15 тисяч наукових праць; а старанням російської еміграції появилось біля 10.000 назв белетристичних і політичних книжок, більшість з них чужими мовами. Хіба вся ця наукова й пропагандивна література не мала впливу на формування поглядів Заходу щодо Росії?

І даремно нарікав Ф. Достоевський, пишучи свій "Дневник писателя" в 1861 році, що "коли справа доходить до Росії, якесь надзвичайне отупіння опановує тих самих людей, які видумали порох, обрахували скільки зірок на небі й навіть упевнилися вкінці, що можуть їх з неба стягати..."

В часи Достоевського Захід ще дуже добре знав Росію, деспотизм її царів, переслідування підбитих народів, сибірські заслання, жидівські погроми, туман панслав'янства. Широковживані терміни — "тюрма народів" і "жандарм Європи" походять менш-більш з того часу. Якщо ж сьогодні західній світ помимо нагромадження колосальної кількості матеріалів, чисел і фактів, помимо постійних дрібничкових дослідів не

вміє нічого мудрого сказати про російсько-комуністичний комплекс, якщо сьогодні провідний англійський журнал "Економіст" пише (цитуюмо за статтю В. Бончковського, "Культура" ч. 64-65), що "з цілою певністю безпечніше вести західню політику на свідомій ігнорації (всього, що діється в ССРСР), ніж на оцінках, вартости яких не можна перевірити", — то вина в цьому передусім таки самого Достоевського та інших російських апологетів містики, що прийняли тезу Тютчева, мовляв:

Умом России не понять,
Аршином общим не измерить,
В нее особенная статья,
В Россию можно только верить.

Дивно лише, що ця віра в Росію, чи в кращому випадку віра в те, що говорять і пишуть росіяни, поширилась серед категорії людей з природи речі найменш віруючих, а саме серед науковців Заходу. Зокрема сильно засмічена майже несвідомим русо- або комунофільством історіографія США, цебто історіографія, з якої черпає свої знання про Росію й комунізм Д. Айзенгауер і майже всі інші політики передової потуги Заходу. Взяти б для прикладу "Нову Популярну Історію Світу", яка не так давно появилася під редакцією проф. В. Колдвела і Е. Міппіла у видавництві "The Greystone Press", Нью Йорк. Беремо саме цю історію тому, що її авторам (між ними біля 10 професорів різних університетів США) аж ніяк не можна закинути симпатій до комунізму, чи незнання свого фаху. А проте ось що пишуть вони про національне питання в ССРСР:

"Проголошення більшовиками програми "миру, хліба й землі" прихилило до них велике число солдатів, робітників і селян. Коли Ленін приобіцяв право на "культурний націоналізм" (привілей окремих народів зберегти свою мову і національні звичаї) для 189 живучих у Росії національностей, він здобув між ними велике число прихильників" (ст. 614).

"Коли Ленін призначив Сталіна комісаром національностей, Сталін, як член одної з менших національностей, уважно слідкував за тим, щоб права народів були респектовані... Може найбільш не-

звичайними й далекоглядними вольностями, внесеними в сталінську конституцію, є ті, що дають свободу багатьом народам Советського Союзу. Сталін сам грузин (Грузія — бдна з менших націй), отже персонально зацікавлений у тому, щоб менші народи користувалися політичною й культурною свободою. Царський режим пробував "русифікувати" всі свої національності, але Советський Союз цього не робить. "Всі вони мають право брати участь у політичному житті Союзу й розвивати свої власні культури. Іншими словами — конституція заохочує розвивати окремі національні мови й культури та культивувати звичаї і традиції. Дискримінація проти будьякої національності строго заборонена законом. Тому окремі народи СССР стали сильними прибічниками комуністичного режиму." (стор. 624).

"Офіційна назва Росії — Союз Советських Соціалістичних Республік. Один розділ конституції СССР стверджує, що Советський Союз є федеральним Союзом. Цей Союз складається сьогодні з 16 союзних республік, подібно до того, як США складаються з 48 штатів." (стор. 619. Підкресл. наші — М. Д.).

Читай, читачу, і насолоджуйся советським раєм, який підносять тобі американські авторитетні історики. Вір їм на слово і в те, що "більшість російського народу ...здається вдоволена своїм урядом, хоч він видається нам дуже недемократичним у своїй меті та методах". Це ж пишуть професори університету, антикомуністи, ліберали...

А ось ще один типовий приклад з західньої публіцистики: Цими днями появилася в Лондоні тритомова біографія Максима Горького англійською мовою. Відмічаючи цю досить буденну на Заході подію, спеціальний кореспондент газети (консервативної!) "Глоб енд Майл" в числі за 24/3 не без рації пише: "ми безконечно говоримо про режим, про Сталіна і Маленкова, й кажемо, що це Росія... Десяток професійних політичних босів, що живуть ціле життя ізольовано від народу Советського Союзу — це не Росія."

Та вже кілька рядків нижче йде традиційний ляпсус у клясичному стилі. Мовляв, коли хочете знати дійсну Росію, російський народ, його характер і душу, то в цьому допоможе вам "найбільший пролетар-

ський письменник усіх часів — Максим Горький".

Адміністрація президента Айзенгауера видала розпорядження, щоб негайно очистити американські радіопередачі й бібліотеки поза межами США від будьяких "писаних комуністами, подорожуючими товаришами" і так далі матеріалів. Можна догадатися, що під "подорожуючими товаришами" треба розуміти різних червоних деканів та інших трубадурів советської "мирової" кампанії. Але кого ж зарахувати до категорії "і так далі"? Бувших комуністів, соціалістів, чи просто всіх, кого вважатимуть неблагонадійним зубри Воллстріту? В кожному разі, якщо б адміністрація Айзенгауера хотіла бути послідовною в своєму "і так далі", то на індекс заборонених матеріалів мусіли б потрапити публікації найкращих американських науковців, що несвідомо пишуть те, чого хоче Кремль. Саме їхні твори є небезпечніші, ніж явно комуністичні, бо непоінформований читач їм більше вірить.

А де ж наші науковці?

Дехто може сказати, що ми навмисне згушуємо фарби, що русофільські й комунофільські впливи на Заході не аж такі великі, що їх успішно поборює останнім часом українська політична пропаганда, що врешті США стосують відносно поневоленних Росією народів політику визволення, в якій Україну трактується майже так, як і сателітні держави СССР. Може воно так, а може й ні. Ясно, що проблема советських сателітів — це для Заходу в першу чергу політична проблема. Залежно від політичної конюктури Захід може її бачити, або "не бачити", супроти сателітних країн може стосувати раз політику визволення, раз — політику стримування. Але проблема поневоленних народів СССР — це для Заходу в першу чергу таки наукова проблема. Залежно від того, чи науковці неросійських народів СССР спроможуться врешті цю проблему вияснити — Захід її знатиме, або ні.

Навіть надзвичайними зусиллями української науки, політики й кожного українського емігранта зокрема не вдасться вирвати Україну з рамок російсько-комуністичного комплексу, доки ігноруватимемо цей комплекс у його цілості. А ми його таки ігноруємо. Ділянка українознавства розроблена нашими науковцями до найменших подробиць, до смішного, до мізерії. Дійшло до того, що на сесіях одного наукового товариства виголошуються спеціальні наукові доповіді про значення півня (звичайного півня!) в історії України. Вже три роки зі сторінок преси не сходять і ще, мабуть, тридцять років не сходитиме безплідна, банальна й примітивно ведена наукова дискусія про походження назви Україна. Можна навести десятки прикладів того, як у нашій історичній, мовознавчій, літературній, правничій, економічній та інших ділянках науки на еміграції панує гротесковість, втеча в минуле й непов'язаність з сучасними науковими проблемами. А тимчасом ділянка сходознавства лежить облогодом, чи радше всеціло віддана в руки росіян.

Чи ж дивно, що наша зовнішня пропаганда, неозброєна аргументами сучасної науки, нагадує нам мотив з пісні "Бодай ся когут, знуdiv"?

Чи дивно, що в таких обставинах не то для американських, а для наших українських політиків така важлива справа, як національне питання в СРСР — це те саме, що й китайське письмо?

Перейдемо від фраз до конкретних фактів. Наша зовнішня пропаганда повторює за советською енциклопедією беззастережно байку про те, що на території СРСР живе 202 народи й етнічні групи. Не робимо висновків з цієї абсурдної російсько-комуністичної фальшивки, лише запитуємо: хто з наших фахівців уміє назвати по імені бодай п'яту частину народів згаданого числа?

Слушно домагаємося незалежності для всіх народів СРСР, але чи відважився хтось намалювати полі-

тичну карту Евразії такою, як вона мала б бути після звільнення всіх тих народів? Уявляємо собі карту Польщі від Одри до Кавказу, уявляємо Україну від Висли до Владивостоку, Фінляндію від Бальтійського моря по Урал, Білорусь на всій східноєвропейській низовині (такі фантазії ми вже бачили), але не уявляємо карти з 189 державами на місці сьогоднішніх 16 советських республік.

Та займімося цією справою таки докладніше, бо вона важливіша, ніж це на перший погляд могло б здаватися.

Що являє собою сьогодні Сибір? Що ми знаємо про його корінні народи — якутів, тунгузів і т. д.? Чи бажали б ми бачити їх господарями своєї землі, чи своєрідними російськими індіанцями, загнаними в резервати тайги? Зрештою наше суб'єктивне бажання тут не грає жодної ролі. Роллю грає те, чи ці народи мають якісь окремі політичні стремління, чи їх не мають, чи вони в стані біологічного розросту, чи вимирання, чи українсько-російський сибіряк хоче творити свою Америку, чи лишиться вірний московській метрополії. Різні нісенітниці зустрічаємо в українській пресі про Сибір. Читаємо про те, що Сірий і Зелений Клин мусять бути українські й про те, що Росія мусить платити Україні відшкодування за Сибір, але справа незалежності Сибіру в нас ніким, здається, руба не поставлена.

А що з Середньою Азією, з "азіатським ренесансом", як висловлювався Хвильовий? Чи поза тим популярним місяністичним висловом знаємо багато більше про народи (чи народ) Середньої Азії? Яке ж наше ставлення до пантюркського руху в СРСР? Чи це природний рух, що стремить до об'єднання розділеного більшовиками на різні республіки одного народу, з одною мовою, одною культурою, з одними політичними ідеалами? Чи це радше аспірації купки імперіялістів з кіл татарського або іншого тюркського "старшого брата"?

А як стоїть справа з карело-фін-

ською республікою? Чи карело-фіни окремий від фінляндців народ, чи це просто поневолена досі Росією частина Фінляндії? Так чи інакше, як далеко на схід сягає розселення фінів і наскільки вони засимільовані росіянами? Та може все це задалекі речі для нашої націоналістичної уяви і її провінційної науки. Пригляньмося ближче до нашого подвір'ячка. З ким, з якими народами сусідує Україна на сході? З Козакією, Козакіями, козацькими землями, чи просто з Росією? Що таке народи Північного Кавказу? Чи там що улус, то й окремий народ, чи є якась можливість з'єднати всі ці улуси в один кавказький народ?

А хто ж є нашим сусідом на південному заході? Ще Шевченко колись писав: "од молдаванина до фіна на всіх языках все мовчить..." Большевики створили молдавську республіку, а ми говоримо про руму-

нів. Чи молдаване й румуни — це один народ?

Можна б поставити ще з десяток подібних питань, але навіщо? Все одно не віримо, що дістанемо на них відповідь від наших науковців. Ось як ми знаємо російсько-комуністичний комплекс і ключеву проблему цього комплексу: національне питання в СРСР. Дехто, ображений, порадить нам заглянути в підручник географії сьомої класи советської десятилітки, чи в будь-який советський календар-довідник. Мовляв, там можна знайти вичерпну відповідь на ці дурні елементарні питання. Дякуємо згори за мудру пораду. Але ж це саме те, від чого ми втікаємо: вплив російської й комуністичної псевдонауки, і вплив не на "дурних американців", лише на мудрих українців, які "найкраще знають російсько-комуністичний комплекс з власного досвіду".

Найкрасивіші краєвиди я бачив в Італії, найрозкішніше життя спостерігав у Франції, найліпших людей я зустрічав у Англії, але жити можу лише на своїй батьківщині.

К. Чапек

Наша Батьківщина.

Ставок у Мліві.

Зенон ПЕЛЕНСЬКИЙ

ДВА ТИПИ НАЦІОНАЛІЗМУ

З поміж домінантних ідейно-суспільних сил, які в різних формах і пов'язаннях визначають нашу сучасну дійсність, в цій статті ми звернемо увагу на істину і позиції націоналізму, як одного з найбільш динамічних, формативних рухів сучасності.

Зробимо спробу усвідомити собі, які його актуальні позиції, його сучасна соціологія, його моральний характер, його розвиткові тенденції, а зокрема, чи націоналізм як світоглядова категорія, а з тим і реальна суспільно-політична сила, перебуває в ці роки в стадії все ще дальшого скріплення, поширення і підйому, чи в стадії вже тільки посідання і стабілізації, чи, можливо, навіть у стадії відступу й упадку.

Побіч виринає, можливо, ще важливіше питання: чи взагалі ще існує сьогодні в світі націоналізм як суспільна, пов'язана, **одна** доктрина, а також **одна** можлива політична і соціальна практика, чи є вже їх більше, тобто своєю істотою і своїм змістом цілком **різні** явища, які перекривають себе тією самою назвою?

Друга світова війна закінчилася між іншим розгромом фашизму і націонал-соціалізму, двох доктрин і двох устроїв, які були найбільш чітко й рельєфно зформованими висловами італійського і німецького тоталітарно-колективістичних націоналізмів. Поруч їх потерпіли не менш важку поразку також аналогічного типу націоналізми інших, дрібних держав чи народів, які світоглядово і чуттєво оформляли себе на зразках фашизму і націонал-соціалізму і з ними зв'язували свої надії. Єдино державна система еспанського **Франко**, який брав приклад радше з фашизму, ніж з нацизму, вийшла до сьогодні з сяк-так цілими кістками з загального дебаклю.

Виринає питання: чи була це їхня **фізична** поразка, просто матеріальне залягання, під тиском надто переважаючих механічних сил противника, проте поразка, яка не зафоркнула морально-психічної субстанції руху і не захитала самої **ідеї**? Чи, можливо, це був суд і езекуція таки над субстанцією цього типу націоналізму? Тут і там, так само в Німеччині, як і в Італії, і не тільки в цих двох країнах, ми є сьогодні свідками спроб регенерації цього типу націоналізмів. Чи мають виправдання такі спроби? Чи мають ці форми націоналізму ще якенебудь майбутнє?

Питання про націоналізм і його позицію в сучасному світі є також для нас, українців, остільки істотне, що справу свого визволення і державного оформлення, дослівно усю свою долю

частина сучасного вільного українства зв'язала власне з доктриною і стилем життя націоналізму. Звідси не байдуже питання, чи велика течія націоналізму, як одна з великих форм сучасного масового людського переживання, перебуває сьогодні на лінії переможного розвитку, стабілізації, чи, можливо, як у випадку фашизму і нацизму, вже в стадії відступу й упадку. Чи, даючи першість націоналізмові, ми йдемо з хвилею, яка котиться і все ще несе з собою людство вперед, чи даємо себе нести хвилі, яка можливо вже котиться назад? Чи у великій грі за наше життя і смерть, яку ми сьогодні ведемо, ми не козиряємо слабшими, вже битими козирами?

Відповідь на це питання не проста, і найгірше, що вона не може бути однозначна, мовляв: "так", або "ні". Для кращого з'ясування істоти питання і для тим яснішого оформлення відповіді треба насамперед ствердити, що націоналізм як психічний, політичний і суспільний феномен і як історичне явище не є **одвічний**. Націоналізм є відносно молодим рухом. Як панівна ідейно-суспільна течія, сягаючи своїм корінням ще до англійської пуританської революції в XVII ст., націоналізм розгорнувся повною силою щойно в другій половині XVIII ст., насамперед на заході Європи і в північній Америці. Американська і французька революції, 1776 і 1789 роки, були його першими наймогутнішими висловами. До речі, французи перші зформулювали й надали повного змісту поняттю: "La Nation".

Від того часу націоналізм перебуває в своєрідному **поході**, в напрямі з заходу на схід. В цьому поході він обіймає своєю наснагою, своїм динамізмом, своєю формативною силою щораз нові народи. Мало того, силою своєї ідеї і зв'язаних з ним переживань націоналізм часто спроможний формувати і досі досить байдужій етнічній сировині надати освідомлення своєї окремішності. Націоналізм котиться, немов могутня повільність; в той час, коли на заході, на місці свого народження і первісного підйому, націоналізм починає поволі міліти, відпливати і виснажуватися, на сході він зберігає первісну засновну могутність, більше того, чим далі на схід, тим міцнішає його напруга, а навіть фанатизм і вірулентність.

А все ж таки захід, в першу чергу захід (а не большевики, як твердить Москва), не зважаючи на цілком очевидне ослаблення в його таборі рушія націоналізму у великому суді історії, яким була війна 1939-45 рр., переміг.

Мало того, просто таки розгромив фашистську і нацистську форму націоналізму. Ще раз повторимо питання: була це тільки механічна, фізична, головним чином матеріальна, чи, можливо, крім літаків і гармат, за заходом стояла також цілком означена дійова, переконлива сила **ідей**, концепцій, уявлень, яка силою не меншою від ударів зброї допомагала бити й нівечити фашизм і нацизм? Які були ідеї, що в остаточному підрахунку виявилися сильнішими від пропагандивного засилля фашизму і гітлеризму? Як це так діялося, що вже від 1942 року переважна більшість людських мас Середньої і Східної Європи цілком явно бажала перемоги заходів і також чинно допомагала йому здобути перемогу? Як і чому так діялося, що мільйонові маси європейських втікачів, в тому числі також маси тутешніх націоналістів, пішли при закінченні війни не на схід, а таки на захід? Що на цьому заході, не зважаючи на все, таки було більш притягаючого і кращого?

Відповідь на це питання дає ближча аналіза самого поняття націоналізму, точніше: його різних історичних формаций, які виникали з різного розуміння чи різного оформлення цього поняття. Річ у тім, що воно не є **одноставне**... Під цим одним словом оформилися в ході історії два цілком різні змісти. Щось аналогічне діється в нашу добу також з **одежею демократії**. Советська система також "демократична"; коли прочитати сталінську конституцію, а її текст прирівняти до норм конституції Великобританії або Сполучених Штатів, то словесна одежа є така сама, ба, в советському випадку ще навіть корисніша, ще ліберальніша. Однак під словом криються дві цілком різні психічні, політичні і суспільні істоти.

В цьому сенсі дозволено говорити про існування у сучасному світі двох цілком різних націоналізмів; для ясності образу й устійнення дальшої номенклатури я назвав би їх, з одного боку, **англосаським**, з другого боку, **німецьким** типом націоналізму. В Англії найвидатнішими його духовими формувачами були Джон Лок і Джон Міл; у Німеччині Готфрід Гердер. Зформованими типами націоналізму можна б при збереженні цілком утворених застережень, окреслити також як "західний" і "східний". Хоч сам Гердер був німець, людина т. зв. західного типу, все таки зформовані ним елементи й назви націоналізму знайшли пригожий ґрунт і прийнялися, крім Німеччини, найбуйніше саме на Сході, досягаючи в колективістичному і тоталітарному німецькому нацизмі і такому ж московському большеви́змі свого майже абсолютного вивершення.

В чому основна різниця між цими

двома типами? Для кращого зрозуміння треба мати на увазі два різні історичні підґрунтя, на яких вони виникли.

Західний, англосаський, отже й американський і найтісніше з ними споріднений французький націоналізм прийшов на зміну **універсалізму**, який впродовж попередніх дослівно тисячоліть був у світі домінантною так само духовою, як і суспільною силою. В ході всього середньовіччя, і не тільки в Європі, основою життя людини насамперед було її **універсальне**, обіймаюче цілий світ, **релігійне** переживання. Вся цивілізація була побудована на релігійній основі... За вірою також світська влада була **універсальна**. Идеалом тодішнього цивілізованого людства був у справах віри тільки один папа (у мусулман — каліф); в політичній ділянці тільки один кесар. Тенденція до єдності і універсалізму була **посунута** так далеко, що впродовж століть була під знаком питання будьяка **рація** поділу влад на духовну і світську, звідси **прямування** з'єднати їх в одному; у наслідку ми пережили століття боротьби за здійснення **цезаропапизму**, або **папоцезаризму**.

Прямуювання до універсалізму було в християнському світі простою спадщиною римської імперії; імперія римських кесарів створила класичний приклад **понаднаціональної**, **універсальної** держави. Саме з цього кореня народилася в середньовіччі "*Res Publica Christiana*" з її **інтернаціональним** лицарством, міжнародними хрестовими походами, **ідеєю** **понаднаціонального** феодального монархізму, де істотою політичного життя була насамперед **служба і вірність** — не "нації", бо такої вартості в той час в нашому сенсі взагалі не знали і не розуміли, але своєму особистому **суверенові**, без огляду на його національність. Вживаючи вислову наших днів, це були дослівно тисячоліття **релігійних і політичних "інтернаціоналізмів"**. Також за доби італійського ренесансу і ще глибше в добу "французького" **клясицизму** не якась місцева "національна", але універсальна "відроджена" римська чи гелленська **духовість** були культурною нормою, вживаною для всіх народів і всіх часів...

Зокрема той світ не розумів ідеї і не визнавав поняття **відокремлення людської особовості, індивідуальності**. Людина не існувала як щось "самого для себе"; вона була включена, вбудована, органічно вросла в одне з своїм станом, суспільною верствою, своїм таким чи іншим соціальним колективом. Це були століття не тільки універсалізму, але й **станового колективізму**. Одиниця була ніщо; значення мала тільки громада.

Шойно у XVIII ст. з'являється на горизонті історії **нація**, як **формативна** сила цілком нового, досі **небаченого** і **невідомого** типу. У протиставленні до

універсализму і феодалізму середніх віків, у боротьбі з "тоталітаризмом" церкви і престолу, в опорі проти станового колективізму, націоналізм від самого початку покликався на своє "право на відокремлення".

Тут ми підходимо до одного з найбільш істотних пізнань у цій матерії: націоналізм міг взагалі постати в той час, коли раціоналістичні мислителі 17 і 18 ст. "відкрили" індивідуум, сформулювали концепцію відокремленої, самостійної людини як одиниці і визнали її як основу, двигуна й ціль розвитку історії, особливо ж визнали людську одиницю за істоту, наділену розумом, тобто здатну згідно з своїми розпізнаннями і своєю власною волею вільно розпоряджатися собою, і більше ще; визнали це право за кожною окремою людиною. Індивідуальну волю людини та її невід'ємне право досягати й добиватися власного щастя покладено в основу всіх суспільних з'єднань і побудов. Елемент вільної волі й індивідуального вирішення ліг також в основу розуміння нації. Проте ця концепція націоналізму розуміє, що людина не може жити сама; що в інтересах самозбереження і прожитку вона мусить об'єднуватися ще й з іншими і діяти спільно, формуючи з себе й навколо себе різного типу організації; однак в основу цих з'єднань людина, в протиставленні до середньовіччя, кладе не якусь "вищу", надлюдську, але завжди тільки свою власну, індивідуальну, людську волю; людина устійнює за собою право на вибір; як, з ким і для чого вона хоче з'єднуватися або роз'єднуватися, входить в ті чи інші соціальні сполуки.

Звідси, напр., для Руссо, "першого в історії Франції націоналіста", нація як держава, як взагалі кожне людське з'єднання, виникає не з якоїсь "вищої волі", але єдине з людського "договору", тобто добровільного взаємного домовлення. Нація на договорі, на принципі, т. зв. "самовизначення", так само всередині, як з-зовні. Для Ренана — "нація" це безнастанний "плебісцит". Вільне голосування стає інструментом вияву волі і методом правління нації, взагалі кожної людської збірності. Так народжується концепція демократії, тобто правління народу як збору вільних одиниць. Суверенітет народу є не що інше як сума суверенітетів всіх його членів; формуючи державу і владу, людина не збувається одного суверенітету; для технічного спрощення зв'язаних з цим завдань, людина тільки делегує виконання цього суверенітету до рук означених людей та інституцій з правом кожночасного відклику. Первісна, розвинута на заході Європи концепція націоналізму є нерозривно зв'язана з ідеєю демократії, і навпаки, демократія з ідеєю нації; одного не можна відді-

лити від другого. Виходячи з цих висновків, націоналізм є передусім прямим до спільної безпеки і розвитку насамперед підставових, суверенних прав людської одиниці, людської особовости.

Побудова суспільности середніх віків була основана на вірі в щось мітичне, незбагнене й неосяжне, на всякий випадок щось існуюче і діюче поза волею окремої людини чи людської збірности. Влада походила не від людей, а "з Божої ласки"; з цієї причини дії влади не можна було ні змінити, ні навіть ставити під сумнів. Спротив проти лихого короля, який тримав владу, "надану Богом", був важким "гріхом". Узасаднення влади і її право на примус над людиною виникало з релігійно узасадненого переконання, що людина народжується з первородним гріхом, людина є взагалі в основі грішна і лиха, отже мусить бути постійно дисциплінована.

Тимчасом націоналізм, побудований на індивідуалізмі, не хотів просто тільки "вірити"; він хотів знати. Сягаючи своїм ідеологічним корінням до мислителів доби раціоналізму, цей тип націоналізму покликався на вагу, цінність і виправданість розуму людини. Він приймав, що людина, як істота в основі розумна, через те в своїй основі добра, а принаймні може бути добра, бо піддається вихованню; її можна навчити доброму й шляхетному. З того часу модерну людину проймає глибоке переконання в силі й спасенності виховання науки.

Звідси народжується оптимістичний гуманізм цього націоналізму: любов до людини й людського роду. А найважливіше, з цих висновків виникало переконання цього націоналізму в можливості, ба, реальній здійсності концепції поступу. Раз людину можна вчити й виховувати, тобто завдяки благословенству науки можна її морально, як і матеріально, щораз удосконалювати, то історія людини є не що інше, як історія тріумфального походу від темних низів звірства до різного роду верхів так само індивідуальної, як і збірної досконалости.

Дуже великий вплив на формування того типу націоналізму мала система індивідуалістичної етики Кальвіна, який на кожному окрему людину клав право, але й обов'язок, морального самовизначення, а з цим також величезний тягар особистої відповідальности за її думки, наміри, слова і вчинки. Таким чином він привчав людину гальмувати себе й панувати над собою, щоб не шкодити собі і ближнім. Саме Кальвін, більш ніж якийнебудь інший мислитель свого часу, поклав у підстави демократії, отже й демократичного націоналізму, як політичної форми збірної свободи, елемент індивідуальної самоопанованости

і відповідальності, мовляв, без моральної дисципліни так само особиста, як і збірна свобода неможливі. Певно не випадкова річ, що народження і закріплення в Англії демократичного парламенту йшло рівнобіжно з поширенням і поглибленням в Англії дуже суворой пуританської форми протестантизму. З Англії потім цей спосіб політичного мислення і діяння перекинувся на Америку, а ще далі й на Європу. Ця доктрина виходила з висновку, що демократія це не так справа примусу законів, діючих ззовні, а насамперед справа моральної дисципліни зсередини; вона не можлива без стриманості й компромісу, а ці знову неможливі без специфічної настанови людського духа... Цей тип націоналізму не стоїть у суперечності з ідеєю єдності всього людського роду. Знову ж не випадок, що концепції Ліги Націй, Об'єднаних Націй, взагалі великих з'єднань народів для досягнення спільних цілей на окремих ділянках людського життя, найбільше виникали на заході, зокрема в країнах протестантських демократій.

Цілком інший, багато в дечому навіть радикально протилежний тип націоналізму постав і розвинувся — особливо ж на сході Європи — під впливом німецького, а далі також московського способу мислення... Найбільш характеристична риса в цьому типі націоналізму є так само німцями, як і росіянами, систематично розвинене нехтування, а потім таки відкрите й наголошуване **заперечення так само раціоналізму, як і індивідуалізму**. Місце розуму, як керівника й контролера дій людини, заступає інстинкт; місце автономії самовизначної одиниці, заступає збірнота, колектив. У Німеччині концепція колективізму висловлювалася найяскравіше в творенні й наголошенні ідеї абсолютної, всеобіймаючої, регламентуючої життя людини держави. В росіян колективізм приймав насамперед форму соціальної ідеї комунізму. Але й тут колективізм швидко закінчив оформленням абсолютної большевицької держави. Вже в Гердера знаходимо в зародку все, що в дальшому ході десятиліть мало в Німеччині висловитися й знайти свою вивершену організаційну форму в гітлерівському нацизмі...

Знаменна річ: два такі палкі націоналісти, як італійці Мацціні і Гарібальді, обидва демократи і ліберали, ніколи не стали популярними в Німеччині, а тим більше в Росії. Зате дуже популярні були в Росії Гердер і Фіхте, особливо ж Гебель, а в Німеччині Достоевський...

Ставлячи колектив понад одиницю, спільноту понад особовість, цей тип націоналізму, як незаперечна колективізація, не різниться засадничо в своїй діялєктичній побудові від соціалізму чи комунізму. Різниця тільки в об'єкті, але

не методі, отже та, що націоналіст вважає за найвищу, можливо, найціннішу форму колективу свою націю, а соціаліст чи комуніст свою клясу чи свій ідеал суспільного розвитку, тобто "**безклясове суспільство**". Засада колективістичного націоналізму висловлена в тезі: "Добро нації — найвищий наказ", вона добро загалу ставить на ціле небо вище від цінності і права одиниці, для цього добра загалу вимагає від одиниці найвищої жертвенності, включно з обов'язком свідомого самознищення, не відрізняється в своїй соціологічній побудові від аналогічного гасла комунізму, для якого таким найвищим наказом є добро його кляси, а ще більше — добро **партії**.

Колективістична форма націоналізму приводить з конечності до дуже характеристичних, дуже зловісних, проте невідхильних наслідків...

Одначе навіть не колективізм є найбільш характеристичною ціхою цього типу націоналізму. Ще більш знаменним і вагітним у своїх наслідках є його опертя на елементарні, підсвідомі сили інстинкту. Для цього типу націоналізму правдиве не те, до чого людина прийшла розумом, а тільки те, що їй підказує інстинкт. Не те істотне, що людина має, а істотне те, що людина почуває. Йдеться в житті не про побудову того, що розум на основі пізнання шанує і задумує, а про вижиття і задоволення того, що інстинкт піддає, а емоція хоче.

Ірраціональний, на колективізмі й на інстинкті побудований тип націоналізму, з природи самої речі мусить в кожному випадку скінчити в тотальному егоїзмі і на власному обоготворенні. Найвище мірило вартості є в цьому світі засада т. зв. "святого егоїзму". Нація, власний колектив, стає абсолют, понад і поза яким немає нічого іншого. Шлях до визначення себе абсолют — це був невідхильний шлях італійського фашизму, німецького нацизму, але так само це й шлях московського большевизму.

Не треба собі робити щодо характеру цього типу мислення і переживання ніяких ілюзій. Світ цих забсолютованих колективізмів і націоналізмів жорсткий і страшний. Шлях їх розвитку мусить завжди вести або до тотальної перемоги, або до тотального знищення; немає жодного пункту, жодного мотиву, жодного раціонального, морального стимулу, який міг би бути для нього модиратором і гальмою. Все в ньому є проблемою сили і тільки сили. Більша сила має неухильну першість, всяке право і виправдання для хоча б яких своїх дій над меншою. Кінцевою фазою розвитку такого тотального колективізму є нацизм або большевизм; не даремно одним з його притаманних, невідкличних, з власної натури зроджених

законів є, напр., примус фізичного або — що врешті на одне виходить — морально-психічного геноциду...

Така доба, в якій ми живемо. При такому стилі епохи немає більшого абсурду, ніж, наприклад, ідея "союзу" чи свого роду "інтернаціоналізму" цього типу націоналізмів... Тут ніколи не може бути погодження інтересів і тривких компромісів. Сама ідея **компромісу** звучить у цьому світі абсурдно; компроміси можуть народжуватися тільки з специфічної психології, елементів якої цього типу колективістичні націоналізми цілковито позбавлені. Коли дивитися з перспективи світової історії, ця метода теж веде врешті до своєрідного типу універсалізму, "єдності всіх народів", але єдності під пануванням і беззаконною ласкою того **одного**, останнього, який ще залишився на полі бою. Так є дві методи постання обіймаючих всю землю єдностей народів; метода, яку стосують сьогодні в Нью Йорку у формі Об'єднаних Націй, або метода "єднання", яку стосують у Кремлі у формі "розбудови" ССРСР. Загальна тенденція розвитку сучасності справді дозволяє припускати, що світ прямує до кінцевої єдності. Залишається до вирішення тільки питання: якого типу буде ця єдність.

Як було досі, так і далі, проблема визволення і забезпечення життя України є насамперед проблемою сили, нічого іншого. Проведена досі аналіза однак накидає дальше питання: якої сили? Тут знову повертаємося до проблеми, з якої ми на початку вийшли: який з з'ясованих вище типів націоналізму є в дійсності сильніший? Чи висток винесений над фашизмом і нацизмом тільки хвилиний, "технічний", чи таки у своїй субстанції дефінітивний?

В оцінці цієї проблеми ми не повинні забувати ще одного. Колективістичний тип націоналізму є тим особливо заманливий, що він нівелює особовість та її відокремленість, дає незвичайні шанси швидкої і, розмірно легкої комуляції всіх, так само матеріальних, як і моральних засобів збірності. Колектив завжди можна розмірно легко перетворити в могутній таран, яким можна важко і наполегливо бити по противнику. Однак ніщо так швидко й ефективно не з'єднує і не злютовує сили колективу, як розбуджені емоції, зокрема атомові енергії ненависти...

Не мусимо собі робити ілюзій щодо емоцій, які керують масами. Завжди це є куди менше елемент любови до батьківщини, чи взагалі своєї справи, як у першу чергу елемент **ненависти** до ворогів, кривдників нації, раси чи класи. Рушій нещасної ненависти керує тут так само провідниками як і наслідувачами. Большевизм народився з ненависти. Фашизм народився з ненависти. Нацизм народився з ненависти. Цілий широкий пояс мусульманських держав

на півдні Азії, на Близькому Сході і в Північній Африці дослівно горить ненавистю. Це дійсно страшна сила. Вона тим особливо принадна, що нагромаджується швидко, діє гвалтовно і дає негайні результати. Насамперед **ненависть** є розривна, атомові енергії революцій.

А все таки фашизм програв, нацизм не витримав іспиту історії. Немає найменшого сумніву, що в проглядному часі програє й большевизм. **Мусить** врешті програти кожен тоталізм, також націоналістичний тоталізм. Річ у тім, що існує непрохідна межа, до якої людина, як і нація, може витримувати над собою неподільну владу інстинкту й емоції. Зокрема існує межа, до якої можна заперечувати значення розуму, істоти, одиниці і права особовості, як двигунів історії. Фашизм і нацизм провалилися не тільки під летунським масовим бомбардуванням аліантів. Ще більше вони провалились тому, що щораз більше людей почало втрачати віру в сенс тоталізму їхньої системи і їхніх геноцидів; щораз більше людей почало протиставитися їхньому погнобленню. Одиниця знову почала відкривати, що вона посідає означені й виборені, вже давно устійнені гуманізмом французької й американської революцій, особисті людські **права**, що їх нівечив примус жити отарою. Людина почала домагатися повороту того, що в неї було відібране: права вільно думати, права вільно говорити, права вільно з ким ходити чи єднатися, а найважливіше; права вирішувати про власну особисту долю. Висток історії над фашизмом і нацизмом не був тільки "технічний", він був субстанційний. Ці системи надто діяли проти справжньої, головної моральної, природи людини.

Іншими словами, як всякий тоталітаризм, так колективістичний тоталітарний націоналізм, носить сам у собі причини й елементи своєї власної слабості і смерті. Цей тип націоналізму діє, немов інекція героїни, яка початково пробуджує великі сили, створює незвичайне внутрішнє вдовolenня, але по вичерпанні збудника кінчається тим сильнішою реакцією й охлялістю.

Автор переконаний, що накреслена вище аналіза двох типів націоналізмів відповідає актуальній історичній дійсності. Націоналізм, який до вибуху першої світової війни і ще до другої світової війни був зрозумілий як єдність, і який, до речі, ще до європейської ліберальної революції 1848 р. в практиці життя сьак-так з'єднував в одній доктрині свої раціональні й ірраціональні елементи, в цих двох війнах розщепився дефінітивно на два вище описані великі річища: демократичне і тоталітарне.

Не є завданням цієї статті робити з попередніх міркувань для української

політики такі чи інші висновки. Йшлося тут в першу чергу про з'ясування і протиставлення фактів й основних тенденцій та створення підстав для їх порівняння. Приписувати політичні рецепти ніколи немає особливого сенсу. Основна проблема, перед якою сьогодні стоїть українська політика, полягає у зламанні російського імперіялізму і його націоналістичного більшовизму. Українська політична думка вже здавна мусила б собі відповісти, з яким програмово-ідейним озброєнням вона повинна з надією на, максимальний успіх підійти до розв'язки цієї проблеми. Перед нами два можливі типи націоналізму, два можливі типи зброї, які в поборюванні Москви можемо вибрати. Відповідь на цю дилему мусить кожному з

нас підказати власний розум і сумління. ("Авангард", грудень-січень 1952-53).

ВІД РЕДАКЦІЇ:

Без уваги на те, що автор статті "Два типи націоналізму" не належить до прихильників ОДУМ-у, Редакція вважала доцільним передрукувати цю статтю, на жаль, з значними скороченнями, з сумівського органу "Авангард".

Хочемо вірити, що згадана стаття була надрукована в "Авангарді" не помилково. Поскілки в нас не бракує визнаців "східного" типу націоналізму, рекомендуємо одумівцям засвоїти аргументи автора, щоб бути ідейно озброєними проти тих, у кого не вистачає "розуму й сумління".

Іван ДУБИЛКО

"ЧУЄШ, БРАТЕ МІЙ, ТОВАРИШУ МІЙ!"

Назва цієї статті взята з заголовку звернення Установчого З'їзду Українського Антикомуністичного Об'єднання Колишніх Військовиків советської армії до бійців і командирів, які й досі змушені служити советському режимові по той бік залізної заслони. Установчий З'їзд колишніх військовиків советської армії відбувся в Німеччині 26 грудня 1952 року. На цьому З'їзді створено Легіон імени Симона Петлюри, вибрано Головне Військове Управління Легіону та його Політичну Раду. Легіон — це військово-політична організація. Офіційним пресовим органом Легіону є військово-політичний журнал "Штурм", якого вийшло досі два числа. В основу своєї ідеологічно-політичної програми Легіон поклав головні засади ідеології революційної демократії. Кожний військовик, член Легіону, зобов'язаний постійно доповнювати свої військові знання найновішими здобутками в ділянках військової техніки, стратегії і методів революційної тактики. Кожний зобов'язаний вивчати державно-політичні науки та закони суспільно-економічного й народоправного розвитку. Кожний мусить бути готовий стати

на заклик до бойових дій на фронті чи в запіллі, щоб зброю недавніх воєнних товаришів і теперішніх військовиків советської армії обернути, і проти кремлівських диктаторів ударити збройним здвигом усенародньої революції. За прийнятим статутом, основу Легіону творять українські колишні військовики советської армії. До Легіону можуть вступати всі українські воєнні ветерани, що визнають доцільність його існування, а також молодь, яка бажає набувати загального військового знання, що є головним програмовим завданням практичної діяльності Легіону в сучасну пору.

Відділи Легіону імени Симона Петлюри в різних країнах, очолені Крайовими Управами, підлягають ресортові військових справ Української Національної Ради за посередництвом Головного Військового Управління Легіону. Організація відділів Легіону проводиться у всіх країнах поселення української нової еміграції.

У Торонті, 15 лютого ц. р., відбулися Установчі Збори першого відділу Легіону імени Симона Петлюри в Канаді. На Зборах (присутніх біля 70 осіб) була виголошена

доповідь про значення і завдання Легіону й прочитано статут. Після дискусії всі, що вписалися в члени Легіону, вибрали Управу, Контрольну Комісію і Суд Військової Чести. Обраній Управі Збори надали повноважності Крайової Управи до часу скликання Першого Крайового З'їзду. На чолі Управи Легіону імени Симона Петлюри в Канаді став майор Андрій Максимюк. У резолюції і в привітальному листі до прем'єра Канади члени Легіону заявили, що на випадок комуністичної агресії вони готові стати зі зброєю в руках до боротьби на фронті і в запіллі проти саботажних комуністичних агентур.

Ця нова українська військово-політична формація віддзеркалює стремління й бажання того українського вояцтва, що впродовж останніх десятиліть і до сьогодні, розсіяне по всіх просторах російсько-комуністичної імперії і по всіх частинах советської армії, мусить виконувати накази своїх ворогів — окупантів України. Доволі спізнене створення Легіону обумовлене не тільки конечністю мобілізації всіх наших визвольних сил. Воно спізнене головню непригожими політичними обставинами, які існували донедавна в західному світі для цього роду формації. Десятки тисяч наших вояків і старшин на еміграції, що здобули наймодерніший військовий досвід в советській армії, майже сім років мусіли мовчки чекати, поки західноєвропейський і американський свободолубний безжурний світ пройде антикомуністичну школу й дасть їм можливість організовано включитись в боротьбу проти своїх вчорашніх наказодавців-гнобителів. Мільйони втікачів з території, опанованих комуністичною владою, і їхні свідчення про терор комуністичного режиму, виявлена далекосяжна шпіонажа російсько-комуністичної розвідки, явні і тайні

масово діючі підривні комуністичні агентури п'ятої колони і зокрема великі осяги комуністів на територіях південносхідної Азії, — відкрили нарешті очі багатьом політикам західного світу. Та найбільш антикомуністично освідомляюча школа — це, без сумніву, понад двохрічна війна (і переговори) в Кореї, а також тактика комуністичної дипломатії в ООН. Там, у Кореї, сини багатьох народів Заходу, а найбільш сини США, в збройному ударі пізнають силу, мораль і небезпеку комунізму. Керівні чинники майже всіх демократичних держав прозріли й пізнали справжнє обличчя комунізму та глобальні імперіалістичні пляни російсько-комуністичних володарів Кремля.

Тому на західноєвропейському і американському континентах заіснували сприятливіші обставини, які дають можливість українським колишнім військовикам советської армії відверто сказати, хто вони і чого бажають.

Про головне їхнє бажання та добровільно взяті на себе обов'язки й дисципліну членів Легіону свідчить зміст присяги, надрукований на членській заяві, що її кожний член мусить скласти і підтвердити власноручним підписом:

"Я, вступаючи до Легіону імени Симона Петлюри, урочисто присягаю перед Богом і Українським Народом, що не шкодуючи власних сил, здоров'я і життя, служитиму вірою, правдою й честю ідеалам Української Незалежної Соборної Держави. Присягаю, що на перший заклик Українського Національного Уряду стану в передові лави українських збройних сил для боротьби за визволення Батьківщини-України від московського окупанта та боротимуся за свободу й державну незалежність українського народу проти всіх, хто на ту свободу посягатиме."

ВИЗНАЧНІ СИНІ УКРАЇНИ

І. П. МАЗЕПА

В першу річницю смерти

Я весь вік, увесь труд тобі дав
У незломнім завзятті,
І підеш ти у мандрівку віків
З мого духа печаттю.

Іван Франко.

Ці слова без перебільшення можна адресувати також і до І. П. Мазепа, великого громадянина, незломного борця за волю України і будівничого української державности.

18 березня минув рік, як по тяжких роках творчої безупинної праці й боротьби спочив він у далекому чужому місті — в Авгсбурзі (Німеччина). Не залишив він нам окремої своєї автобіографії, але з його праць, зокрема з його трьохтомових споминів "Україна в огні й бурі революції", двотомової праці "Підстави нашого відродження", різних статей в українській пресі й у чужинецьких виданнях та зі свідчень його безпосередніх співробітників, можна пізнати його світлий характер, глибокий інтелект, державницький розум та безмежну відданість українській визвольній справі. І. П. Мазепа, як громадсько-політичний діяч і будівничий української державности, реаліст-практик і рівночасно глибокий ідеаліст — буде довгі часи служити повчальним зразком майбутнім поколінням.

Тому, що в цій короткій нотатці неможливо з'ясувати його багатогранної діяльності, ми обмежимося до згадки тільки деяких сторінок його світогляду, зокрема до питання його відношення до демократії, соціалізму і політичних партій.

І. П. Мазепа від молодих студентських років аж до 1950 р. був членом Української Соціалдемократичної Робітничої Партії (УСДРП), тобто партії т. зв. марксистського філософічного напрямку, чи пак т. зв. матеріалістичного світогляду, і рівночасно був глибоким ідеалістом-гуманістом з твердими основами християнської моралі.

Справа в тому, що й ціла УСДРП, як і УСДП, від самих початків свого існування не були організаціями одностороннього матеріалістично-марксистського напрямку, вони відразу в практиці своєї діяльності стали на ґрунт ревізіонізму філософічних основ науки Маркса. Маркова аналіза суті капіталізму та взагалі основні студії економічних наук допомогли тим партіям стати на ґрунт реалізму. УСДРП і УСДП пішли в напрям демократичного соціалістичного руху, чи пак етичного соціалізму, що його віддавна заступали народницькі соціалістичні політичні організації: Україн-

ська Соціалістично-Радикальна Партія і Українська Партія Соціалістів-Революціонерів. Власне ті основи етичного соціалізму створили ґрунт для тісної співпраці українських соціал-демократів з соціалістами-народниками в часі Великої Української Революції, а вкінці довели в 1950 р. до повного їх злиття в єдину Українську Соціалістичну Партію (УСП). Це з'єднання наступило в великій мірі під впливом І. Мазепа.

І. Мазепа був партійним, але рівночасно рішучим противником усякого доктринерства. Він глибоко вірив у життєву силу демократичного соціалізму та в його велику моральну вартість, але ніколи не допускав, навіть у думці, накидати народові силою соціалістичну систему. Він завжди підкреслював, що про життєздатність тієї чи іншої світоглядної концепції, тієї чи іншої соціально-політичної програми, рішатиме завжди тільки сам народ, своїм вільним загальним виявом волі. Ніякі партії, а тільки народ є найвищим суддею оцінки політичних програм. Та й самі політичні програми партій мусять мінятися з розвитком життя й культурного поступу народу.

І. П. Мазепа, як послідовний демократ, розумів демократію, як право більшості народу правити і право меншості народу бути в творчій опозиції — вільно критикувати програму й політику більшості та змагатися за владу законним способом, шляхом приєднання до своєї програми якнайбільше прихильників. Він вважав демократію, чи пак народовластя, єдиною гарантією проти виродження всякої влади в ту чи іншу форму насильства — диктатури. Звідси і випливало його безкомпромісове негативне ставлення до всяких монопартійних, тоталітарних рухів, різних груп чи партій.

Але його ставлення до інших демократичних партій було завжди лояльне, він був за щирі співпрацю з усіма демократичними партіями, а коли треба було стати в опозиції до них, то вона була коректна, лояльна. Згідно з засадами демократичного соціалізму, І. Мазепа був завжди рішучим противником поборювання інших демократичних, не-соціалістичних партій "всякими засобами", тобто й нечесними, бо це суперечило б основним принципам демократії і здорового суспільного життя. Він визнавав потребу існування різних партій, що віддзеркалювали б інтереси й прагнення всіх соціальних верств українського народу та їх соціально-політичні світогляди. Очевидно, він був за зре-

дукування числа партій до дійсних потреб народу (не так: що вождь — то партія), ставлячи за приклад життєву практику англо-сакських народів.

І. Мазепа вірив, що саме життя скерує чесніших діячів існуючих ще тепер протидемократичних груп на шлях демократії. Тому він старався втягнути їх до активної співпраці в системі УНРади. Він був рішучим противником партійних гетт, що відгороджуються колючим дротом від своїх противників, або ще й ховаються в підпілля **перед українським громадським контролем**. На його думку, такі "партії", що в умовах політичної свободи ідуть у підпілля, перестають бути громадсько-політичними організаціями, а **стають деструктивними гуртковими підприємствами протисупільних змовників — руїників!**

На політичні партії дивився І. Мазепа не як на якусь самоціль, а тільки як на технічний засіб політичної організації частини народу. Партія, на його думку, — це політична школа громадсько-політичних кадрів, що їх завдання — **чесно служити громаді.**

І. Мазепа оцінював не тільки всі партії як організаційно-технічні помічні засоби для організованого ведення громадсько-політичної праці, але й саму ідею державности не вважав за самоціль. В його глибокому переконанні — самоціллю державницьких змагань України є **українська людина, в сумі — український народ, всі громадяни України.** Українська самостійна держава — це тільки практичний, технічний засіб для забезпечення життя народу, для вможливлення вияву всіх його творчих сил, для забезпечення його вільного політичного, культурного, соціального і господарського розвитку. Не народ для держави, а держава для народу!

Цей погляд на державу впливав з його соціалістичного світогляду, в якому домінувала глибока віра в людину, любов до людини й пошана людської індивідуальності з її вічним прагненням свободи та змаганням за збереження людської гідності й справедливості.

Глибокий гуманізм І. Мазепи спонукував його боротися продовж усього його життя за повне визволення української людини від поневолення і визиску не тільки чужих гнобителів, але й від поневолення і соціального визиску людини всередині нації.

І. Мазепа категорично відкидав усяке шахрайство в політиці, яке називав політиканством, а всіма силами обстоював чесну, одверту боротьбу за правду, що впливає з моральних принципів людськості, з християнської моралі, і з драгоманівського правила, що: **чиста справа вимагає чистих рук!** Цим принципам був він вірний до кінця свого життя — як у зовнішній, так і у внутрішній українській політиці. Він був найрішучішим

ворогом протиморальних методів політичної боротьби з застосуванням брехні, очорнювання, підступу, чи провокації. Він казав: **Неморальна людина не може бути конструктивним політиком! Людина без моралі — гірша скотини!** Вона тим більш небезпечна і шкідлива для суспільства, чим більш інтелігентна!

І. П. Мазепа віддав українській визвольній справі всі свої сили й ціле життя. Навіть коли йому лікарі рішучо заборонили, з причини загрозливого стану його здоров'я, займатися політичними справами, він до кінця продовжував працю... аж поки не згас.

Він залишився вірний своєму принципу, що його не раз висловлював: "Коли ми вимагаємо від нашого народу жертв для визвольної справи, то ми перші мусимо бути прикладом жертвенності — аж до нашого життя."

І. Л.

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ

ЗА ВІЛЬНУ ЛЮДИНУ!

Вельмишановний Пане Редакторе!

Випадково попали до моїх рук деякі числа органу української демократичної молоді "Молода Україна", що виходить на вільній заркеанській землі.

І мені мимоволі згадалися мої юні дні, коли я був ще студентом і оформлював свій світогляд та готувався до громадської праці — теж під впливом "Молодої України", органу української молоді, що почав виходити від 1900 року у Львові. Отож нинішня "Молода Україна" має вже свого попередника і нині продовжує давно почате діло.

Так, як нинішня "Молода Україна", так і колишня, з 1900 року, стояла на ґрунті поступу, демократії, була ворогом партійної нетерпимості, допускала й визнавала свободу думки та політичних і партійних переконань. Борючись за волю українського народу, за його державну самостійність, боролася рівночасно за вільну людину в тій українській державі.

Вже самий склад централі цієї, незв'язаної ніяким статутом, організації та редакції її органу "Молода Україна" віддзеркалював ясно ці вільнодумні, поступові, людські демократичні основи. Ось її склад: 1) **Остап Грабовський**, пізніше лікар у Тернополі, соціаліст-радикал, 2) **Евген Косевич**, пізн. адвокат, соц. демократ, 3) **Сень Горук** — редактор, християнський суспільник, 4) **Михайло Галушинський** — гімн. учитель, голова "Просвіти", нацдемократ, 5) **Антін Крушельницький**, гімн. учи-

тель, письменник-радикал, 6) **Теофіл Мелень**, редактор, соц. демократ, 7) **Володимир Темницький** — редактор, соц. дем., 8) **Лонгин Цегельський**, редактор, нац. демократ, 9) **Володимир Старосольський**, адвокат, пізніше професор університету — соц. дем., 10) **Роман Стефанович**, адвокат, нац. демократ. Отож з десяти членів централі "Молодої України" було 4 соціал-демократи, 3 національні демократи, 2 соціалісти-радикали і один христ. суспільник. Всі вони працювали в згоді, всі прислужилися українській справі та відіграли в національному й державному українському житті свою роль. Були вони у "Січових Стрільцях" 1914-18 років, а Мелень згинув на полі бою під Галичем 1915 р., Сень Горук, д-р В. Старосольський і А. Крушельницький згинули, замордовані більшовиками.

Володимир Темницький, В. Старосольський і Лонгин Цегельський були членами українських урядів.

Ніхто їм нині не справляє академії, не канонізує в національних святих, бо їхні друзі й послідовники, так само, як і вони, бажають тільки чесно виконати обов'язок у відношенні свого народу.

Вони оформлювали й кристалізували та на своїх плечах винесли і завершили ідеал державної самостійності України. Готувались до цього самі й своїх товаришів підготовляли шляхом докладних студій життя і потреб українського народу та шляхом вивчення життя і боротьби інших народів. Книжки, реферати, вільні дискусії — це був засіб їх підготовки до громадської праці.

Боротьба українського народу за краще завтра, за волю, за вільну людину в світі — полонила їх серця, їх душі й розум та запалювала їх горінням великих ідей, в жертву яким зуміли вони принести все в своєму житті.

І йшли за ними тисячі української молоді добровільно, без страху, йшли задивлені у велику ідею, переконані в її неминучій перемозі.

Тісний зв'язок та дружні взаємини галицької та буковинської "Молодої України" з революційною молоддю Наддніпрянщини промощував шлях до соборності України.

С. Петлюра, Борис Мартос, Вол. Винниченко, Настя Грінченко (донька письменника Бориса Грінченка), Дмитро Антонович та ін., були між нами, як у себе вдома, бо всі ми розуміли одні одних.

Пів століття минуло з того часу. Проїшли ми важкий і довгий шлях змагань, перемог-тріумфів і невдач-катастроф. Багато з нас, і то найкращих, за ідеї "Молодої України" віддали життя. Нам, що лишилися в живих, світять ці ідеї ясным полум'ям, дорого-вказом і тут, на скитальщині, і там, у неволі на рідних землях. "Молода Україна" — наш виховник, наша молодість

і наше життя, зміст і суть якого — вільна людина у вільній Україні та вільному світі!

Хай же цей ідеал присвічує та окрилює і Вашу "Молоду Україну", яка продовжує серед української молоді у нинішній грізний та непевний час спільні нам ідеали волі, поступу та демократії, без яких немає і не може бути вільного українського народу й вільної держави.

Я знаю з преси, що серед активних членів нинішньої "Молодої України" є й мої учні: Матула, Ольга Діберт, Олесь Підгайний, Русанівська, Олена Світайло й ін. Я гордий, що вони у Вашому гурті. Ім і Вам усім, молоді друзі, передаю щирий привіт і кличу: Боріться за волю України і за вільну в ній людину!

А. Чернецький (Швейцарія)

Вельмишановний Пане Редакторе!

Через хворобу я не міг висловити Вам кілька думок з приводу останнього чила "Молодої України", за січень 1953. Роблю, отже, це тепер.

Дякую редакції "Молодої України" за те, що вона звернула належну увагу й на паскудство М. Мухина щодо Батька і підкреслила вартість думок останнього, зокрема його основну керівну думку — "чисте діло вимагає чистих засобів". Годі в "Розбудові Держави" знайти будьяку ознаку того, що редакція її керується цим правилом поведінки. Колись батько д-ра Марка Антоновича, редактора "Р. Д.", проф. Дмитро Антонович, в листі до мене висловив був свій жаль, що сини його підпали під вплив ідеолога націоналізму д-ра Д. Донцова і порвали з демократичними традиціями борців за політичну свободу України XIX ст.

Проф. Д. Антонович слушно вважав цей розрив трагедією свого покоління. Цей розрив не тільки трагедія покоління проф. Д. Антоновича, але й дальших, бо він свідчить про занепад духовости аж до примітивізму часів плеїнного життя людей з його "святими", "вічними" засадами і з відкиданням будьякої думки про рух, динамізм людського життя й стремління до кращого майбутнього.

Я думаю, що "Молодій Україні" треба погодитися з поглядом Дені де Ружмона про нове суспільство і, протиставляючи його стародавньому, чітко йти шляхом до нового... Дені де Ружмон писав слушно:

"Або намагання відтворити примітивну спільноту, в основі якої кров і священні зв'язки; це хід назад до варварства, але такий хід, який лестить інстинктам і пристрастям та задовольняє тужливу мрію про повернення до природи, про більш плотське братерство, про сполуку з масами в таємниці похо-

дження: спогоди, мітологія, магічні обряди, культ предків або державна релігія. Це те, що я називаю **регресивною спільнотою**”.

Або інша можливість спільноти, “та, образ якої творить собі духовна істота. Це сподівання суспільства абсолютно нового типу, не основаного на примусах минулого, ані на законах, але на спільному, ентузіастичному очікуванні звільняючого майбутнього. Це не мрія про повернення до походжень, це мрія про вічне майбутнє, про нечуване розкриття. Йдеться, отже, про сподівання **прогресивної спільноти**.”

Порівняйте ці думки, висловлені 1939 року, з нижчеподаними думками Михайла Драгоманова, висловленими 1891 року в “Чудацьких думках про українську національну справу” і протиставленими думкам тодішніх націоналістів, батьків “розбудівників держави” нашого часу. Ось що писав М. Драгоманов, як закінчення своєї праці: “...Ми, як і всяка людина, яка має певні думки, вважаємо їх за вірні, по крайній мірі доки їх не перекинуть науковим спокбом наші противники. Покищо ми вважаємо вірною основу цих думок, бо вона є ніщо інше, як застосування до певної справи такого світогляду, котрий тепер руководить усією наукою, — того світогляду, що **не признає на світі нічого постійного, стоячого (статичного), а бачить тільки переміну (еволюцію), рух (динаміку)**. Немає й не може бути постійних національних ознак, стоячих без переміни національних духів, немає між людьми вічних політично-адміністративних порядків, таких, як напр. обрусеніє, не може бути й національних святощів. Вся практична мудрість людська може бути в тому, щоб убачати напрямки світового руху, його міру, закон і послужитись тим рухом. Інакше рух той піде проти нас, роздавить нас.

В нашій справі, коли ми поставимо думку, що національність є перше, головне діло, то ми або поженемось за марою, або станемо слугами того, що намагається спинити поступ людський і поставимо на ризик, коли не на згубу, й саму нашу національність. Коли ж ми станемо при думці, що головне діло — поступ людини й громади, поступ політичний, соціальний і культурний, а національність є тільки ґрунт, форма та спосіб, тоді ми певні, що послужимо добробуту й просвіті нашого народу, а разом з тим і його національності: охороні й зростові того, що в ній є **добраго**”.

Таких думок не держиться “Розбудова Держави”, її думки не динамічні, а статичні, отже, яка це “розбудова”? Це схоластика, навіть не “нео”, тобто нова, а престаренька, намагання повернути життя українців назад, до варварства. Це влучно підкреслив рецензент М. Г., але це не значить, що “Розбудова

Держави” — потрібна. Хіба якби вважати, що зло “потрібне” для того, щоб поборювати його добром у душі Дені де Ружмона і М- Драгоманова. Навряд чи “Розбудова Держави” та її співробітники спроможні на те, щоб **пійти** шляхом поступу, вони бо **самостійники**, а не **самодіяльники**. Тут демократам є що казати й пропагувати. Свобода з природи своєї не статична, а динамічна, бо свобода — це значить **свобода людини персонально здійснювати себе**. Свободу ніхто не може дати, її здобувають, розуміється; **не стоянням**, а дією, рухом, сміливістю. Це трагедія українців, що в їх мові нині звичайно вживається поняття статичні, а не динамічні. Один широковрозповсюджений вираз “**твердо стояти на становищі самостійности**” чого вартий? А треба б було казати — “**послідовно добиватися політичної свободи**”, тобто свободи особи, людини й самоврядування. Недурно Леся Українка, учнем якої я себе вважаю, (як Батька й багатьох інших) так не любила слово **самостійність**; “**стоячим болотом тхне**”, — казала вона. На цю широку тему можу написати для “Молодої України” статтю.

Чому досі не маю нью йоркської “Молодої України”? Що там сталося?

Всього найкращого!

Ваш С. Драгоманов

НОВА ЗБІРКА ФЕЙЛЕТОНІВ

Ціна книжки — 75 центів.

Замовлення скеровувати на адресу:

W. Usatiuk, 1059 Shaw St.,
Toronto, Ont., Canada

М. БИТИНСЬКИЙ

З ПРИВОДУ ФІЛЬМУ "ЧОРНОМОРЦІ"

Про перший український кольоровий фільм "Чорноморці", продукції "Солук-Фільм", досить уже писалося. Відгукнулася значна кількість канадійської й американської преси на це, будь-що-будь, помітне явище в культурному житті українців на еміграції.

В загальному критика поставилася досить обережно, навіть з застереженням, до мистецької вартості фільму. Правда, відзначено досконалу артистичну гру сценічних персонажів. Однак дехто завважив, що ця гра є типовішою для театру, ніж для фільму. ("Нов. Шл." 24. XII. 52). Майже однозгідно критика хвалить і прекрасні кольори українського народного одягу, виразно відбиті у фільмі технікою "Kodachrome". Певні розходження є здебільша щодо оцінки музичного і вокального оформлення фільму. ("Гм. Укр." 18. X. 52 і "Укр. Гол." 3. XII. 52).

При загальному підсумку додатніх і від'ємних властивостей фільму, відмічених пресою, критика розходиться майже діаметрально: дехто твердить, що "Чорноморців" не можна зарахувати до фільмів першорядних, бо в ньому багато серйозних недоліків ("У. Г." 3. XII. 52) та що під мистецьким оглядом фільм не являє собою нічого нового й оригінального ("Нов. Шлях" 24. XII. 52); інші навпаки — дуже розхваляють фільм і вважають, що він далеко залишає за собою все, що ми з т. зв. української фільмової продукції досі мали і бачили. ("Своб." 5. IX. 52).

Підсумувавши голоси критики, що подекуди зовсім слушно відмітили позитивні й негативні сторони фільму, ми вважаємо, що в остаточному результаті ці останні переважають. Недосконалості фільму свідомий і сам продуцент Солук, який, однак, більшість хиб і недоліків "Чорноморців" пояснює обмеженістю технічних і фінансових засобів. Це правда, що для створення мистецького фільму потрібно мати і досконалі технічні засоби і вистачальні грошові можливості. Проте, у "Чорноморцях" є й такі важливі хиби, уникнення яких не вимагало значних технічних і фінансових зусиль. Треба було лише уважнішого й серйознішого відношення до тих справ. Про це саме й подаємо тут декілька зауважень.

Почнемо з зовнішнього оформлення "Чорноморців". Треба пам'ятати, що кожний фільм (навіть звуковий) є передовсім жива, скомплікована, широкого розмаху картина — ланцюг рухомих образів з багатством і різноманітністю окремих епізодів і ситуацій (кадрів), пов'язаних між собою виразною логічною послідовністю і цікавою комбіна-

цією. Будьяке порушення цього картинного принципу у фільмі найбільш знецінює його образотворчу композицію і знижує мистецьку вартість.

І тому дуже дивно, що якраз на цей важливий, може основний бік справи, ні самі творці фільму, ні критики його не звернули належної уваги. Одні з критиків і рецензентів зовсім замовчали цю справу, а інші зачепили її занадто побіжно й поверхово, при чому якраз у цьому пункті фільм дуже перехваляли. Об'єктивно беручи, саме тут виявляється найбільше невинуватених недоліків, що сильно знижують культурну вартість фільму. І тому категоричні твердження деяких рецензентів, що "костюмаж без закиду" (Г. У.), що "строї, краєвид, все це розроблено, як слід", або що "українська хата ззовні і всередині, козацький табір, строї кубанських козаків і жінок — все це передумано і зроблено по змозі найкраще" (Своб., 5. IX. 52), — доводиться вважати за порожні, цілком безвідповідальні й легковажні, бо вони суперечать дійсності. Натомість конкретно в цій реліції можна вказати на такі найголовніші хиби:

1. **Стафаж** чи загальна декорація по суті — дуже вбога, одноманітна через вражаючу скупість кадрів. Не взято до уваги, що кожна сценічна ситуація, кожний окремий дієвий момент мав би бути оформлений у сценічному пластичному образі на тлі **відмінної** декорації і в оточенні відмінної бутафорії. Для більшої ефективності, різноманітності, часто навіть один і той же стафаж подається під різним кутом зору.

В "Чорноморцях" же фігурує дуже обмежена кількість декорацій. Ззовні — частина подвір'я, дорога за ворітьми і шматок стіни селянської хати з вікном і дверима під гонтовою стріхою; всередині — невеличкий простір хати біля печі й порога. Все це — в характері чисто театрального фрагментарного устаткування. До цього трикутника втиснуто всі сценічні дії, ніби в театрі, при обмеженій кількості декораційних змін. Постає враження, що бачиш зфільмовану театральну виставу.

Особливо ж неприємне враження справляє на глядача те, що всі актори при різних ситуаціях товчуться в одному тісному колі між піччю й дверима. Здається, не було б великих грошових витрат зробити ще хоч би один кадр на тлі покуття в хаті під образами зі столом, лавами, покритими килимами і веретами й т. п. Це — для урочистих сцен гостювання, танців тощо. Додаткова грошова витрата викупила б

більшою ефективністю, ба навіть більшою природністю картини.

2. **Костюмерія** мало витримана в історичному стилі. Жіночий, дівочий і парубоцький одяг подано у зразках теперішнього часу і до того ж чимало ще змодернізований, без огляду на те, що цей одяг у 18 столітті, себто біля 200 років тому, був значно відмінний. Старі гравюри українського історичного одягу різних станів, репродуковані у працях Рігельмана і Бактиш-Каменського, виразно показують різницю між історичним побутовим одягом 18 стол. і сучасним народнім.

Правда, трудно примусити акторів, щоб вони самі собі шили спеціальний історичний побутовий одяг; також трудно це зробити і продуцентів фільму. Але все ж у дечому можна було і теперішній народній одяг пристосувати до вимог історичного стилю згаданої доби. Зокрема легко було змінити форму очіпка для молодих і головного убору для старших жінок та уникнути переобтяження стрічками і квітами у прикрасах дівочих голів.

Ще більше суттєвих помилок помітно в історичному козацькому одязі. Цей бік справи чомусь дуже зігноровано, не простудійовано, як слід. А можна було придивитись і до одягу чорноморців на портретах Ант. Головатого чи Хар. Чепіги, або, бодай, на зображеннях чорноморських козацьких типів у популярних підручниках історії Грушевського, Аркаса й інших.

Чорноморці у фільмі мають різноманітний помішаний одяг із 17 і 18 стол. різного стану й покрою — від козацьких жупанів і черкесок до міщанських чемерок і селянських свиток. Зрозуміло, що і в цьому випадку для акторів ніхто спеціальних костюмів не шив, а вони використовували їх з підручної гардероби театру. Але й тут при серйознішому відношенні до справи можна було уникнути деяких, занадто різких анахронізмів. До таких у першу чергу належать газарі на козацькому одязі, тобто нашиті на грудях набійниці, запозичені чорноморцями у кавказьких тубільців. У фільмі ж ці газарі зовсім не на місці, бо з'явилися вони у чорноморців десь аж на початку 19 стол., незадовго до того, як "Войско вірних козаков чорноморських" змінило назву на "Кубанське військо".

В перших десятиліттях приходу запорожців на Кубань вони вживали ще свій старовинний козацький січовий одяг — жупан, кунтуш — й газарів не вживали. А вже зовсім абсурдом треба вважати газарі в козацькому костюмі на данцюжках, скріплених розеткою, як це бачимо у фільмі на одязі Івана. Такі декоративні газарі стали вживатись кубанцями лише десь у тридцятих роках 19 стол., переважно у старшин, з уря-

дового дозволу на парадних черкесках, як прикраса, перейнята з одягу кавказької шляхти. Отож у фільмі це досить смішно виглядає, як Іван з такими декоративними парадними газарями, яких у чорноморців в той час взагалі ще не існувало, вибирається в похід на бойову лінію.

3. **Бутафорія** у фільмі трохи ліпша і відповідніша. Піч із припічком і глечиком на ньому, лавка, мисник, ба навіть все внутрішнє обладнання хати — все архаїчне, правдоподібне й згідне з історичним часом. Натомість, на жаль, зовнішня бутафорія при хаті не зовсім історично витримана. Особливо вражає, а то навіть і смішить, завішаний на кілку плота **алюмінієвий** баняк (XX віку) замість стародавнього глиняного глечика чи горшка. Такого різючого анахронізму уже ніяк не можна вибачити і нічим виправдати, бо він межує з партацтвом.

Отож, як бачимо, щодо зовнішнього образотворчого оформлення фільм "Чорноморці" має багато серйозних хиб, які дуже знижують його культурну вартість. Всім продуцентам наших історичних фільмів треба мати на увазі, що вони в ім'я високих вимог культурного поступу мусять відтворювати правдиву історичну дійсність, подавати суспільству в мистецьких образах ту життєву правду, яка не тільки розважає, але й навчає та виховує.

Якщо продуценти наших історичних фільмів мають намір давати справді серйозну продукцію, то вони мусять піти шляхами творення першорядних світових історичних фільмів, які поставили з глибоких студій, з притягнення до діла справжніх знавців і майстерних виконавців — наукових радників, істориків, архітектів, декораторів, вчених костюмерів та бутафорів, вишколених акторів і т. п. І хоч це напевно більше обтяжить грошові витрати продуцента, зате незрівняно більше виграє сам фільм високим культурним рівнем і значенням.

"АВАНГАРД" — орган Центрального Комітету СУМ-у. Грудень-січень, 1952/53. Сторінок 108, ціна 0,75 дол.

Вас цікавить Марс і його мешканці? Дивіться на сторінку 35-ту. А може ви в серйознішому настрої й бажаєте миру на землі та в своїй душі? Погляньте на сторінку 20-ту. Взагалі, що б вас не цікавило, в "Авангарді" знайдете на цю тему якщо не статтю, то бодай замітку.

На першій сторінці новорічне привітання від ЦК СУМ-у. Між іншими ЦК вітає теж "українську позасумівську молодь.. на чужині". Та, переглядаючи далші окремі матеріали, мусимо висловити, на жаль, те саме застереження, що й у рецензії на "Крила" ("Молода Україна", ч. 8), а саме — неповажне

ставлення редакції до молоді. Фрази на зразок "українська молодь мусить твердо пам'ятати..." розсипані в журналі досить густо.

Проте є в "Авангарді" й безпретенсійні речі. Та вони писані, здебільша, не молоддю й не сумівцями. Найважливішим є, на наш погляд, нововведений в цьому числі журналу розділ п. н. "Історія філософії". Саме в наш час, коли частина молоді переживає глибоку духову кризу, їй потрібна допомога Сократа, чи Будди, чи таки Христа, який так забутий нею через вічні розмови про те, що православна, чи католицька, чи протестантська церква єдиноправильна, єдиномудра, єдиносвята. Зокрема приємно вражає мова цієї статті. Вона звичайна, зрозуміла, без великих слів і довжелезних конструкцій.

Перекладний відділ у новорічному числі "Авангарду" репрезентований Германом Гессе, Г. Фаргашем, Джеком Лондоном і Р. Кіплінгом. За винятком Г. Фаргаша, все це майстри високої кляси й наші завваги до поміщених їх творів були б зайві. Та треба зазначити, що мова перекладів має льокальний присмак, як от — "він жорстоко поплатився", "забив" (у значення вбив) і т. д.

Стаття Д. Донцова, написана в обороні фашистської Іспанії, викликає лише співчуття до цього старенького барда українського леопардизму. Натомість темпераментна й глибока стаття З. Пеленського про "Два типи націоналізму" заслуговує на особливу увагу нашої молоді. Не зупиняємось над цією статтею лише тому, що вона друкується в цьому числі "Молодої України" й одумівці матимуть можливість з нею познайомитися.

Взагалі треба ствердити, що останнє число "Авангарду" стоїть без порівняння вище за всі попередні й "Молода Україна" в дотеперішній формі ледве чи може з ним конкурувати. Це, зрештою, нас тільки тішить. Треба сподіватися, що наша молодь зрушиться врешті з точки самозакохання, на якій стоїть, і почне читати. Почне читати "Молоду Україну", чи "Авангард", чи будь-що. З цією надією залишаємо "Авангард" на волю Божу й волю молоді. О. О.

"ГОЛОС МОЛОДІ". Видають Молоді Українські Націоналісти Канади. Сторінок 32, ціна 0,25 дол. Журнали за січень і лютий 1953.

"Вже хоч би сама розбудова з квартирного у місячник — крок уперед в історії "Голосу Молоді". Але на цьому не кінець. Журнал появляється зараз із багатішим ніж досі змістом, а число його співробітників збільшилось на нові талановиті сили..."

Так пише редакція "Голосу Молоді" про себе й свій журнал у передовій, на першій сторінці. Кожному вільно хвалити свій крам. Вільно й редакції

"Голосу Молоді" бути нескромною й зарозумілою. До цього, зрештою, ми вже звикли. Протягом семи років існування "Голос Молоді" завжди робив "крок уперед". І тоді, коли з місячника ставав квартирником, і тоді, коли з квартирного ставав знову місячником, і навіть тоді, коли появлявся лише звичайною сторінкою молоді при вініпезькому "Новому Шляху". Це й зрозуміло. Казенний оптимізм є невідомою часткою світогляду нашого оунівця, й признатись до того, що націоналістична молодь не йде вперед, чи, боронь Боже, котиться назад, — було б смертельним гріхом з точки погляду офіційної ідеології. А тимчасом редакція, яка плекає самозакоханість, нескромність і зарозумілість, ніколи не дасть молоді доброго журналу. Про це треба врешті сказати, незалежно від того, скільки самохвальних статей не з'явилось би ще на сторінках "Голосу Молоді".

На англomовне видання цього журналу (січень, 1953) годі писати будьяку рецензію. Це звичайний організаційний бюлетень, яких у Канаді (і організацій, і бюлетенів) десятки тисяч. Він далекий від усяких проблем і для української канадської молоді ні холодний, ні теплий. Такі видання читають члени даної організації "на десерт", але на них ні не виховують, ні не виховуються.

Над українським виданням "Голосу Молоді" (лютий, 1953) зупинимось трохи довше. З тридцять двох сторінок журналу аж 12 присвячено виключно хроніці з життя МУН-у Канади. Дві сторінки присвячено хроніці з життя молоді в Україні — і це єдиний актуальний, живий матеріал в цілому журналі, за винятком хіба посмертної статті, присвяченої проф. В. Кричевському.

Спогад Р. Шрамченка про "Підпільницю Галину" був би живий і актуальний, якщо б у центрі його стояла людина (в даному випадку сл. п. Софія Смолявська, псевдо — Галина), а не абстрактна "ідея". Це саме треба сказати й про статті проф. Ю. Бойка та В. Мартинця. Просто досадно стає, що ці, будь-що-будь талановиті українські публіцисти, поставили собі за ціль писати "від колиски й до могили" на одну й ту саму тему: абстрактний націоналізм, у вузько-партійному, німецько-російському розумінні. Коли автор цих рядків звернув увагу одному з чільних діячів ОУН полк. Мельника на те, що однобока барабанщина (хай і правдива) про націоналізм уже всіма засвоєна, всім надокучила і що писати про це й лише про це нема найменшої рації, він дістав відповідь: "Отчеша — також всі знають напам'ять, а проте повторюють його кожного дня". Відповідь дуже дотепна, але скажіть, що б ви робили, якби вам кожного дня, чи бодай кожного місяця, пропонували купити

той самий "Отчешаш"? Ви, мабуть, сказали б: У мене їх уже двадцять, тридцять, чи сто. Я добрий християнин, знаю Отчешаш напам'ять, отже, на Бога, не доводьте мене до гріха, щоб мусів на вас сердитись за вашу маніяцьку впертість."

Українська націоналістична молодь ще цього не каже. Може тому, що їй досі не вивчила свій декалог напам'ять (що було б їй недобрим свідоцтвом), а може тому, що боїться "гріха". В кожному разі Молоді Українські Націоналісти за свій журнал платять (не знаємо, чи й читають). Платять стільки, що цими коштами можна б робити справді добрий молодечий журнал. Та в нас усе навиворіт. Хтось сказав, що добре писати можна лише в нестатках, не маючи грошей. Не віримо цьому. Так, чи інакше, Молоді Українські Націоналісти, маючи гроші, не мають досі свого журналу. Хай, отже, читають "Авангард". Це також націоналістичне видання. "Молодої України" їм не пропонуємо, бо це було б з нашого боку нескромно.

М. Д.

"ОСВОБОЖДЕНИЕ". Орган Международного Революционно-Демократического Движения Народов СССР. № 1. Февраль 1953.

Неоцінюю заслугою видавництва "Українські Вісті" є те, що йдучи назустріч Міжнародному Революційно-Демократичному Рухові Народів СССР, дало свої фінанси й технічні засоби для видання перших чисел "Освобождения", газети російською мовою, яка поставила собі за ціль бути органом, "який полегшив би взаємне зрозуміння між народами, висвітлював би національні проблеми в СССР і боротьбу народів за свою суверенність, пропагував би революційно-демократичні ідеї. Потреба такого видання в російській мові відчувалася віддавна, а konieczність — від часу, коли російські імперіялісти на еміграції, підтримані американськими державами з КЦАБ, замість боротися проти комунізму в СССР, повели концентровану акцію на розкол усередині окремих неросійських еміграцій за допомогою різних "Східняків" тощо.

Зміст "Освобождения" цікавий, поступовий і багатообіцяючий. Треба докласти всіх зусиль, щоб це видання не ліквідувалося з браку коштів. Зокрема одумівці повинні б, на наш погляд, всеціло включитися в акцію його поширення.

Треба лише, щоб російські співробітники "Освобождения" не вважали його "новой русской газетой" — як це пише В. Донская в своїй, зрештою знаменитій, статті, — а таки міжнародною демократичною газетою в російській мові.

Б. Б.

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД

"МОЛОДОЇ УКРАЇНИ" ЖЕРТВОВАЛИ:

Юрчук	\$1,00
Нагіт	1,00
Дусанівський	1,00
Крамар	1,00
Романенко	1,00

Кононенко	1,00
Камінський	1,00
Усаченко	1,00
Цюрковський	1,00
Майданський	1,00
І. Лисенко	1,00
В. Бобовська	1,00
П. Наумчук	1,00
Н. Миколенко	1,00
І. Гірняк	1,00
П. Дрозд	1,00
І. Сердюк	1,00
В. Чміленко	1,00
Г. Гук	1,00
П. Неліпа	1,00
І. Гордієнко	1,00
В. Топчій	1,00
О. Денисенко	1,00
Г. Лугіна	1,00
З. Роман	1,00
І. Богданів	1,00
Ю. Жалоба	1,00
І. Наливайко	1,00
М. Максим'як	1,00
В. Павличенко	1,00
Є. Криворучко	1,00
В. Хлівняк	1,00
І. Данилюк	1,00
М. Гурич	1,00
Л. Кликотюк	1,00
Б. Зорич	1,50
М. Качура	2,00
Г. Павлова	2,00
С. Лисенко	2,00
М. Голинська	2,00
І. Дубилко	2,00
П. Родак	2,00
Г. Голинська	2,00
Д. Ткачук	2,00
Мишкевич	2,00
Скрипковський	2,00
Ковальчук	2,00
Пенцак	2,00
Дмитрів	2,00
Берій	2,00
Думин	2,00
Левицький	2,00
Лебінтан	2,00
І. Кириченко	3,00
Б. Шадурський	3,00
І. Данильченко	3,00
С. Климець	3,00
Ф. Бойко	3,00
Д. Пригорницький	3,00
Є. Пастернак	3,50
О. Гарас	4,00
І. Янішевський	4,00
Б. Олександрів	4,00
М. Ковальський	4,00
В. Вакуловський	4,00
К. Кривоус	5,00
П. Яців	5,00
М. Горгота	5,00
Х. Мелашенко	5,00
П. Волин'як	5,00
В. Косар	5,00
А. Дудаш	5,00
Філія ОДУМ в Трентон	\$10,00
Філія ОДУМ в Торонті	10,00
Філія ОДУМ в Гамільтоні	15,00
Тамара Дудник у Монреалі	2,00

Всім жертводавцям складаємо щирі подяку. Редакція й Адміністрація "Молодої України"

УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ СОЮЗ

ТВЕРДИНЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕМОКРАТІЇ В АМЕРИЦІ

УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ СОЮЗ — це народня-братська запомогово-асекураційна установа, побудована на щиро демократичних основах, з різними родами забезпечень.

УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ СОЮЗ за 42 роки свого існування виплатив по смертних забезпечень спадкоємцям (жінкам, чоловікам, дітям, іншим своякам) та допоміг бідним понад 3,000,000 дол.

УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ СОЮЗ вплатив на різні народні цілі в старому краю, США і Канаді понад 200,000 дол.

УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ СОЮЗ має тепер 20,000 членів та 5,000,000 долярів майна.

ЗАБЕЗПЕЧУЙТЕ СЕБЕ Й СВОЮ РОДИНУ В УКРАЇНСЬКОМУ РОБІТНИЧОМУ СОЮЗІ!

ВАША ПРИНАЛЕЖНІСТЬ ДО УКРАЇНСЬКОГО РОБІТНИЧОГО СОЮЗУ — НАДІЯ НА ВАШЕ КРАЩЕ МАЙБУТНЄ!

**ВАШІ ВКЛАДКИ ЦЕ НАЙПЕВНІША ОЩАДНІСТЬ, ЩО ПРИНОСИТЬ ВАМ ЩОРІЧНУ ВИСОКУ ДИВІДЕНДУ!
ПОМАГАЙМО СОБІ ГУРТОМ!**

За інформаціями пишть:

UKRAINIAN WORKINGMEN'S ASSOCIATION
524 Olive St. Scranton, Pa., U.S.A.

Або (в Канаді):

H. MAZURYK
516 Bathurst St., Toronto, Ont., Canada